

VANKIEN LAPSILLE SUUNNATUN
TUNNISTA KYKYSI- HANKKEEN
ARVIOINNIN KEHITTÄMINEN

Laura Porrassalmi
Opinnäytetyö, syksy 2018
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Porrassalmi, Laura Johanna. Vankien lapsille suunnatun Tunnista kykysi -hankkeen arvioinnin kehittäminen. Helsinki, 2018, 56 sivua, 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyöni tarkoituksena on luoda Voikukkalapset ry:n käyttöön arviointimenetelmä sen toiminnan kehittämiseksi. Voikukkalapset ry:n toiminnan ydinkohde-ryhmänä on vankeusrangaistusta suorittavien lapset.

Voikukkalapset ry järjestää nuorille vuosittain Tunnista kykysi rapmusiikkihankkeen, missä nuoret sanoittavat omat rap-kappaleet. Hankkeen tavoitteena on esitellä nuorille keino sanoittaa tunteitaan ja ajatuksiaan. Tunnista kykysi -hanke tarvitsee arviointimenetelmän, jotta sen tavoitteiden saavuttamisen tarkastelu perustuisi faktoihin. Arvioinnilla kerätään nuorten oma kokemus ja mielipide hankkeen onnistumisesta ja vaikutuksesta heidän hyvinvointiinsa.

Arviointikaavake on muokattu Kuntoutussäätiön ARTSI-itsearviointimallista vastaamaan Tunnista kykysi -hankkeen tarvetta. Arviointikaavakkeen väittämät pohjautuvat yhdistyksen omiin tavoitteisiin, Tunnista kykysi -hankkeen tavoitteisiin, sekä rahoittajille annettuihin lupauksiin. Nuorilta kerättyjen palautteiden avulla, voidaan kehittää Tunnista kykysi -hankkeen sisältöä ja toimintaa.

Arviointikaavaketta on myös mahdollista muokata tulevia hankkeita varten.

Avainsanat: arviointi, arviointimenetelmät, kehittäminen, nuoret, nuorisotyö, vankeus

ABSTRACT

Porrassalmi, Laura. 54 pages, 2 appendices. Diaconia University of Applied Sciences. Helsinki, Autumn 2018. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

This thesis purpose is to create the Voikukkalapset register association of the use of assessment tool. Voikukkalapset Reg. Assn. to organize young people each year to Recognize your ability, rap music- project. Young do lyrics the project during their own rap songs. Voikukkalapset Reg. Assn. activities the core target group is the prisoners ' children.

Through the evaluation, the young people collected their own experience and opinion of the project's success and impact on their welfare. With the help of the collected responses from young people, can be used to develop the content and operation of the project and activities.

Evaluation form claims are based on the association's own objectives, Recognize your abilities - the objectives of the project, as well as funding for the given promises. The evaluation form is also possible to edit for future projects.

Keywords: assessment, assessment methods, development, prison, young people, youth work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VANKIEN LAPSET, ASEMA JA OIKEUDET	7
2.1 Vanhemman vankeuden vaikutukset perheeseen	8
2.2 Nuoret syrjäytymisvaarassa	10
2.3 Vankeuden aiheuttamat haitat lapselle vaiheittain.....	10
2.4. Voikukkalapset ry	13
3 TUNNISTA KYKYSI -HANKE.....	15
3.1 Hankkeen tarve	16
3.2 Hankkeen tavoite.....	16
3.3 Rapmusiikki ilmaisukeinona	17
3.4 Rahoitus	18
4 TUNNISTA KYKYSI -TYÖPAJAT	19
4.1 Työpajojen sisältö.....	20
4.2 Nuoren osallisuus hankkeeseen.....	22
4.3 Kehittämiskohteet	23
4.4 Palautteen merkitys	25
5 ARVIOINTISUUNNITELMA TUNNISTA KYKYSI -HANKKEELLE	25
5.1 Lähestymistavat	26
5.2 Arvioinnin tarkoitus	27
5.3 Arviointimenetelmä	28
5.4 Arvioinnin rakentuminen	29
5.5 Arviointikriteerit.....	31
6 OHJEISTUS PÄÄTÖSVAIHEESEEN	33
6.2 Eettiset periaatteet	34
6.3 Tietojen dokumentointi	35
6.4 Loppuraportointi	37

7 POHDINTA	39
7.1 Eettisyys ja luotettavuus	40
7.2 Kehittämisehdotukset	41
LÄHTEET	44
LIITE 1 TUNNISTA KYKYSI- HANKKEEN ARVIOINTI	48
LIITE 2 TUNNISTA KYKYSI- HANKKEEN ARVIOINTI NUORILLE	51
LIITE 3 LOPPURAPORTTI	54

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö koskee Voikukkalapset ry:n toiminnan kehittämistä. Yhdistys on perustettu tukemaan lapsia ja nuoria, jotka elävät vaikeassa elämäntilanteessa. Ydinkohderyhmä on vankeusrangaistusta suorittavien lapset. Suomessa on tälläkin hetkellä arviolta 8000–10000 lasta, joiden toinen tai molemmat huoltajista suorittaa vankeusrangaistusta. (Voikukkalapset ry.) Euroopassa tuotetun tutkimuksen mukaan, vankien lapset kärsivät muun muassa leimautumisesta ja syrjäytymisestä, ahdistuneisuudesta ja häpeästä vanhemman vankeudesta johtuen (Coping-tutkimus, 2012).

Voikukkalapset ry järjestää vuosittain 12–17-vuotiaille suunnatun Tunnista kykyisi -hankkeen, jonka aikana nuoret työstävät omat rapkappaleet. Itse toimin vastuuhajaajana vuosina 2015-2017. Sanoitusten tekemisen taustalla on ajatus siitä, että esitellään nuorille yksi keino purkaa ajatuksiaan ja tunteitaan. Hankkeen aikana nuoret saavat vertaistukea, millä katsotaan olevan positiivisia vaikutuksia hyvinvoinnin edistämiseksi.

Opinnäytetyönä, perehdyn arviointiin käsitteenä ja luon arviointikaavakkeen, jotta nuorten kokemus hankkeesta saadaan kerättyä. Kuntoutussäätiön toteuttaman ARTSI (Arviointi ja tiedon tuottaminen systemaattiseksi sosiaali- ja terveysalan järjestöihin 2013–2016) -projektin kehittämä arviointityökalu, on muokattu vastaamaan Voikukkalapset ry:n tarvetta toiminnan kehittämiseksi. Työn tarkoitus ei ole analysoida arvioinnin tuloksia, vaan luoda työkalu osaksi Voikukkalapset ry:n toimintaa.

Tunnista kykyisi -hanke sai ulkopuoliset rahoittajat, joten palautteen keräämisen merkitys on korostunut. Tulokset on raportoitava rahoittajille sekä yhteistyökumppaneille. Hankkeen yhteistyökumppanit ovat rahoittajat Alli Paasikiven säätiö ja Stiftelsen 7:nde Mars Fonden, sekä muut yhteistyötahot Aseman lapset ry, 3rd Rail Music studio ja Osuma street wear.

2 VANKIEN LAPSET, ASEMA JA OIKEUDET

Kriminaalihuollon tukisäätiö teki Lähelle-tutkimuksen, vuonna 2010. Selvityksessä kerättiin tietoa vankien yhteydenpitokäytännöistä ja mahdollisista esteistä. Tutkimustietoa kerättiin lähettämällä 300 vankeusvangille kysely eri puolelle Suomea. Vankeusvangilla tarkoitetaan, suljetussa laitoksessa tuomiotaan suorittavaa vankia. Vastanneista 62 prosentilla oli omia lapsia. Keskimääräiseksi lapsiluvuksi tuli 2,17. Silloin arvioitiin vankeuden koskettavan päivittäin jopa 55000 ihmistä, joista 12500 oli lapsia. (Lähelle raportti 2011, Portti vapauteen.)

Rikosseuraamuslaitoksen tilastojen mukaan, vuonna 2017 vankeusvankeja oli Suomessa päivittäin, keskimäärin 3035. Yhdyskuntaseuraamusta suorittavien päivittäinen keskimäärä oli 2967 henkilöä. (Rikosseuraamuslaitos, tilastot 2017.) Lähelle-raportin mukainen vankien lapsilukumäärä, 2,17 lasta, kerrottuna vuoden 2017 tilastojen vankien määrään, on vankien lasten päivittäinen keskimäärä 13 024,34. Vankeusvangeilla yhteensä 6585,95 lasta ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavilla 6438,39 lasta.

Tätä aikaisemmat arviot vankien lasten lukumäärästä perustuvat Ruotsissa tehtyyn tutkimukseen. Tutkimuksen tulos on suhteutettu Suomen väestön ja vankien määrään. Suomessa ei tehdä virallista tilastointia omaisten sukupuolesta tai iästä, vaikkakin vangin perhetilannetta selvitetään väestörekisteristä hänen saatuaan suorittamaan vankeusrangaistusta. Euroopassa vankien lapsia arvioidaan olevan lähes miljoona. (Portti vapauteen.)

Suomi on allekirjoittanut YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen vuonna 1991. Sen mukaan, lapsella on oikeus molempien vanhempien tukeen ja kasvatukseen. Lapsella on myös oikeus tietää vangitun vanhemman olinpaikka, oikeus tavata ja pitää yhteyttä vanhempiinsa säännöllisesti. Vankeusrangaistusta suorittavien lapset ovat jääneet yleissopimuksesta huolimatta vaille huomiota. Vasta vuonna 2013 on vankilan perhetyöhön tehty linjauksia, joissa on korostettu lasten oikeutta ja asemaa. (Rikosseuraamuslaitos 2013, Lapsi- ja perhetyön linjaukset.)

Lapsi- ja perhetyön linjausten myötä on vankeuslakiin tehty muutoksia. 1.5.2015 voimaantulleilla lakimuutoksilla on pyritty korostamaan lapsen asemaa ja oikeuksia (Vankeuslaki 767/2005).

Vankien lasten auttamiseen ja tukemiseen perustuva työ, nojaa kolmannen sektorin toimijoiden varassa. Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe -toiminta on keskittynyt vankien ja perheiden tukemiseen. He järjestävät muun muassa lapsille ja vanhemmille vertaisryhmätoimintaa. (Kriminaalihuollon tukisäätiö, Ehjä perhe- toiminta.)

2.1 Vanhemman vankeuden vaikutukset perheeseen

Vankiperheet tulevat usein leimatuiksi. Rikoksesta epäillystä saatetaan kirjoittaa tiedotusvälineissä jo ennen oikeudenkäyntiä, millä on suuret vaikutukset koko perheeseen. Vaikka oikeudenkäynnissä tulisi vapauttava päätös, on syntyneestä leimasta vaikea irrottautua. Leimautuminen voi saada aikaan henkilön itse näkemään itsensä poikkeavana ja rikollisena, ja alkaa käyttäytymään sen mukaisesti. (Karsikas 2003.)

Ei ole ollenkaan tavatonta, että läheisten ja lähiyhteisön suhtautuminen vankiperheeseen muuttuu. Ystävät eivät halua olla enää tekemisissä, läheiset ja sukulaiset katkaisevat välinsä vankiperheeseen. Pihapiirin suhtautuminen muuttuu ja lapsia saatetaan kieltää leikkimästä keskenään. Vangin puoliso ja lapset saavat jopa kovemman rangaistuksen kuin itse vanki. Kotiin jäävä vanhempi, joutuu elämään ilman puolisoa ja lapsi ilman vanhempaa. Heidät saatetaan myös eristää sosiaalisesta ympäristöstä vankeuden vuoksi. (Karsikas 2003.)

Vankeusrangaistuksilla katsotaan olevan monia negatiivisia vaikutuksia perheisiin ja koko yhteiskuntaan. Eristäminen ja leimautuminen voi kostautua ja sosiaaliset ongelmat siirtyvät sukupolvelta toiselle. (Karsikas 2003.) Kriminaalihuollon tukisäätiö tuotti vuonna 2009, Mitä kuuluu vangin läheisille? Sosiaalisen tilanteen kartoituksen. Julkaisussa haastatellut puoliset kokivat masennusta, ikävää, ahdistuneisuutta ja taloudellisia huolia. He kokivat jääneensä ilman kriisiapua. Myös

asiaa salattiin tuttavilta, työpaikoilla ja muissa sosiaalisissa kontakteissa. Salailu aiheutti lisää ahdistuneisuutta. (Kaurala 2009.)

Siviiliin jäävälle puolisolle jää kaikki vastuu perheen taloudesta ja se koetaan erittäin haastavaksi. Puolison puuttuvat tulot voivat vaikuttaa merkittävästikin perheeseen. Perhe voi joutua muuttamaan edullisempaan asuntoon. Lapsilla ei kenties ole mahdollisuutta harrastaa enää. (Kaurala 2009.)

Vaikka pidätys ja vangitseminen voi olla puolisolle järkytys, voi se myös hyödyttää perhettä. Vuonna 2002 vankilapsykologit kartoittivat vankiperheiden keskeisiä ongelma-alueita Perhe muurin toisella puolella- työryhmän työskentelyä varten. Psykologit kiinnittivät huomiota muun muassa asioihin, joista on vaikea puhua. Vangin kykenemättömyys vastuuseen ja vanhemmuuteen nousivat kartoituksessa esille.

Elämä ennen pidätystä on voinut olla hyvinkin ongelmallista. Hengähdystauko puolisosta voi jopa lujittaa suhdetta ja auttaa perhettä, tai se voi antaa mahdollisuuden irrottautua ongelmallisesta suhteesta. Elämä on saattanut sisältää paljon ristiriitoja, mustasukkaisuutta, päihteiden käyttöä ja jopa perheväkivaltaa. Päihderiippuvuutta sairastaa arviolta yhdeksän kymmenestä vangista ja lähes puolet vangeista sairastaa jotain psyykkistä sairautta. Esimerkiksi persoonallisuushäiriötä, ahdistuneisuushäiriötä tai masennusta. (Karsikas 2003; Portti vapauteen i.a.)

Kartoituksessa huomiota kiinnitti myös perheiden epävarmuus siitä, kuinka sopeutuminen perhe-elämään onnistuu vapautumisen jälkeen. Vapautuminen voi aiheuttaa perheelle uuden kriisin, koska vankeustuomion aikana perhe on muuttanut sekä sopeutunut vallinneisiin olosuhteisiin. Perhe joutuu taas totuttautumaan miehen läsnäoloon ja mies perhe-elämään. Vanhemmuuden tukemiseen pyritäänkin panostamaan nykyään vankiloissa. (Karsikas 2003.)

2.2 Nuoret syrjäytymisvaarassa

Ensimmäinen laaja eurooppalainen tutkimus, COPING (Children of Prisoners, Interventions & Mitigations to Strengthen Mental Health), toteutettiin vuosina 2010–2012. EU-hanke toteutettiin neljässä maassa, Ruotsissa, Romaniassa, Saksassa ja Britanniassa. Siinä selvitettiin vankeuden aiheuttamia haittoja lapselle. Tulokset osoittivat vankien lasten kokevan häpeää, syrjimistä, leimautumista ja omanarvontunteen menettämistä. Lapset kokivat surua ja eroahdistusta vankilassa olevaa vanhempaa kohtaan. Perheillä oli lisääntynyt riski sosiaalisiin ongelmiin, taloudellisiin vaikeuksiin ja lisääntyneisiin mielenterveyden ongelmiin. (Children of Prisoners, Interventions & Mitigations to Strengthen Mental Health, Coping-tutkimus 2015.)

Euroopan komission mukaan heikot elinolosuhteet, heikot mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan sosiaaliseen ja poliittiseen päätöksen tekoon sekä heikot mahdollisuudet nauttia kulttuurista tai virkistystoiminnasta, ovat syrjäytymisen tunnuspiirteitä (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 12).

Kemppinen (2000, 199) nostaa syrjäytymisen määritelmässä esille heikon menestyksen kouluelämään, tai sen puuttumisen kokonaan ja sosiaalisten suhteiden vähäisyyden. Erityisesti perheen taloudelliset huolet, päihde- ja mielenterveysongelmat lisäävät syrjäytymisen uhkaa.

2.3 Vankeuden aiheuttamat haitat lapselle vaiheittain

Janne Raninen (2013) viittaa Ruotsin vankeinhoitolaitoksen julkaisemaan arviointiraporttiin, vanhemmuuden tukemisesta vankiloissa. Raportissa kuvataan kolme eri vaihetta, jotka kuormittavat lasta. Pidätyksestä johtuva erottamisvaihe, vankeusaikaa kuvaava poissaolovaihe, ja vankilasta vapautumista kuvaava perheen yhdistämistä vaihe. (Hedin 2000.)

Pienelle lapselle, tässä tapauksessa 6 kuukautta- 4 vuotta vanhalla, erottamisvaihe on hyvinkin vahingollista. Lapsen minä-käsitys kehittyy ja hänen luoma

suhde vanhempansa, ei ole ehtinyt muodostua tarpeeksi turvalliseksi kestääkseen erottamisen.

Vuonna 2011 Katri Rämö teki pro gradu tutkielman ”Linna vaikuttaa niin moneen ihmiseen” Vanhemman vankeusrangaistuksen merkitys lapselle. Graduun on haastateltu yhdeksää 10–17- vuotiasta lasta ja nuorta. Tutkimus perustuu heidän kokemuksiinsa vanhempiensa vankeudesta. Nuorten kokemat kiintymismallit ja toimintamallit voivat olla hyvinkin erilaiset valtaväestöön nähden.

Erottamisvaihe aiheutti haastatelluille pelkoa, masennusta ja epätietoisuudesta syntyvää ahdistusta. Ero vanhemmasta koettiin hyvinkin traumaattisena. Nuorimmat vastaajat kokivat tilanteen vaikeammaksi kuin vanhemmat vastaajat. Kokemukseen vaikutti myös se, oliko vankeus ensimmäinen ja kuinka rehellisesti siitä kerrottiin. Erottamisen vaikutus riippuu lapsen iästä ja hänen suhteestaan vanhempansa. (Rämö 2011.)

Oletuksena on, että vankilaan joutuva vanhempi on isä, jolloin lapsi tai nuori jää äidin kanssa. Vaikutukset lapseen ovat erilaiset, jos vankeuteen rangaistaankin äiti. Rikosseuraamusvirasto työryhmän mietinnöstä syntynyt Naiset näkyviksi- julkaisu, keskittyi naisvankien asemaan ja heidän kuntoutustarpeeseen. Julkaisussa todettiin vankilassa olevien naisten vanhemmuuden taidot ja suhteet lapsiin hyvinkin heikoiksi. Lapsia oli otettu huostaan jo ennen tuomion alkamista ja vanhempi-lapsi suhde arvioitiin epävakaaksi. (Rikosseuraamusvirasto, Naiset näkyviksi 2013.)

Rikosseuraamuslaitos asetti perhetyöryhmän selvittämään muun muassa, miten voitaisiin edistää vankien ja heidän perheiden välisiä suhteita. Puheenjohtajana toimi ylitarkastaja ja erityisasiantuntija Vuokko Karsikas (2003), Rikosseuraamusvirastosta. Asiantuntijoiden mukaan, usein vanhemman vankeutta salataan lapselta. Sillä katsotaan olevan vahingollisia vaikutuksia. seuraukset voivat olla kohalokkaat, sillä vanhemman äkkinäinen katoaminen voi askarruttaa lapsen mieltä kovastikin. Ne lapset, jotka kuulivat asioista muualta kuin kotoaan, saattoivat saada epärealistisen kuvan tapahtuneesta.

Vankeusrangaistus aikaa kuvataan poissaolovaiheeksi, Ulla-Carin Hedinin raportissa, mihin Raninen (2013) kirjassaan viittaa. Raportin mukaan 5-14- vuotiaille poissaolovaihe voi aiheuttaa kriisireaktioita ja alentaa itsetuntoa. Lapsi voi olla vetäytyvä, hän voi tuntea surua ja pelkoa. Vanhemman poissaolo tuo huolta lapselle. Kun lapsi alkaa käsitellä tunteitaan, on tärkeä hänen saada puhua pelostaan ja tunteistaan. Poissaoleva vanhempi on lapsen mukana hänessä itsessään sekä mielikuvitusmaailmassa. Vähäinen yhteydenpito vankivanhempaan, lisää lapsen huolta. (Hedin 2000.)

Rämön (2011) haastatellut nuoret kertoivat, että erottamisen jälkeen he kokivat suuttumusta, pettymystä ja vihaa vanhempaansa kohtaan. Vihan ja pettymyksen käsitteleminen on hankalaa ja se näyttäytyi myös itsensä vahingoittamisena, syyttämisenä ja viiltelynä. Vankeuden aikana he kokivat etääntyneensä vanhemmastaan. Yhteydenpito on sidottu vankilan aikatauluihin ja sääntöihin. Välimatkat tapaamisiin olivat pitkät, tapaamistilat olivat ahdistavat ja vankila ympäristönä koettiin epämieluisaksi. Ikävä omaa vanhempaa kohtaan on koko ajan läsnä. Nuoret kertoivat ajan kuluessa tottuneena tilanteeseen, eivätkä viha ja pettymys olleet enää päällimmäiset tunteet.

Nuoret kokivat syrjintää ja leimautumista vanhemman vankeudesta johtuen. Usean haastatellun kohdalla, he kokivat negatiivista käytöstä heitä kohtaan toisen vanhemman osalta, jolloin lapsi etääntyy lähivanhemmastaan, toisen ollessa vankilassa. Sen seurauksena osa kertoi kokevansa syyllisyyttä vanhemman vankeudesta. Leimaamista koettiin myös viranomaisten, ympäristön ja lähipiirin taholta. Yleisesti vanhemman vankeutta salattiin ystäviltä ja jopa perheenjäseniltä. Asian julki tuominen toi pelkoa kiusatuksi tai leimatuksi joutumisesta. (Rämö 2011.)

Myönteisiä vaikutuksia vankeudesta oli vanhemman päihteiden käytön loppuminen. Helpotusta toi tieto missä vanhempi oli, ettei tarvitse olla huolissaan hänestä. Myönteisistä vaikutuksista lapsen on vaikeampi kertoa. (Rämö 2011.)

Kolmas kuormittava vaihe on perheen yhdistyminen. Tämä vaihe on vankeusrangaistuksen jälkeen. Yhdistyminen tuo paljon iloa ja jännitystä, mutta se voi tuoda

paljon huolta ja paineita. Uuteen tilanteeseen joutuminen voi perheelle olla hyvinkin vaikeaa. Lapsi voi kantaa huolta, että joutuuko vanhempi taas vankilaan. Eri-tyisesti pitkäaikaisvankien valmistautumista vapauteen ei ole huomioitu riittävästi. Sopeutuminen arkeen riippuu paljon siitä, kuinka pitkä vankeusrangaistus oli ja kuinka aktiivista perheen yhteydenpito oli tuomion aikana. Perheet, joissa yhteydenpito on ollut aktiivista vankilassa olevan vanhemman kanssa, on sopeutuminen perheen arkeen helpompaa. Vähäinen yhteyden pito vankeusaikana vie- raannuttaa perheenjäseniä toisistaan. Silloin perheen arkeen, toimintoihin ja perheen sisäiseen kommunikointiin sopeutuminen on haastavampaa. (Karsikas 2003; Hedin 2000.)

Vaikka lapsella olisi ollut epäsuotuisa kasvuympäristö, ei hänestä välttämättä tule epäsosiaalista. Suojaaviin tekijöihin tutkimuksissa on todettu hyvä vuorovaikutus ainakin toiseen vanhempaan, hyvä itsetunto, sosiaaliset harrastukset ja empa-tiakyky. Käytöshäiriöillä oireileva lapsi tai nuori voi saada myönteisten kokemus-ten kautta apua. Näitä on esimerkiksi uusi harrastus tai tukea antava ystävä. (Haglestam & Haapasalo 2008, 379-380.) Voikukkalapset ry pyrkii toiminnallaan vahvistamaan nuoren itsetuntoa tarjoamalla harrastustoimintaa ja vertaistukea.

2.4. Voikukkalapset ry

Vankien lasten tukemiseen kohdennettua toimintaa ei ole aikaisemmin ollut. Voi- kukkalapset ry on perustettu vuonna 2014 ja se toimii vapaaehtoistyön periaat- teella. Voikukkalapset ry sai nimensä ajatuksena kukasta, mikä joka kevät nou- see, vaikka läpi asfaltin tai betonin. Voikukkalapsi, vaikeasta kasvualustastaan huolimatta, kasvaa ja selviytyy. Vaikka sitä yritetään kitkeä pois, se ei anna pe- riksi, vaan saa aina jostain voimaa selviytyä. (Voikukkalapset ry, perustamisko- kous.)

Yhdistys ei profiloitu ainoastaan vankien lapsien tukemiseen, mutta seuraavien vuosien toiminta ja puheenvuorot koskettavat kyseistä kohderyhmää. Tarkka pro- filoituminen voisi lisätä leimautumista, ja se voisi olla este toimintaan osallistumi-

selle. Toiminnan tarkoitus on tukea lapsia ja nuoria, jotka elävät vaikeassa elämäntilanteessa heistä riippumattomista syistä. Yhdistyksen tärkein tavoite on katkaista ylisukupolvinen syrjäytymisen kierre ja rikollisuus. (Voikukkalapset ry, perustamiskokous.) Rikollisen käyttäytymisen periytymistä ei voida yksiselitteisesti määrittää. Riskikäyttäytymiseen vaikuttavat biologiset tekijät eli geenit ja ympäristötekijät. (Haglestam & Haapasalo 2008, 43-44.) Yli 15-vuotiaiden käyttäytymisongelmiin on katsottu vaikuttavan vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat, vanhempien epäsosiaalinen käytös, perheväkivalta, vanhempien vähäinen tuki sekä epäjohdonmukainen kasvatus. (Haglestam & Haapasalo 2008, 376-377.)

Yksi yhdistyksen tärkeimmistä toiminnan muodoista on verkostoituminen eri toimijoiden kanssa. Moniammatillinen yhteistyö eri toimijoiden kanssa on laadukkaan palvelun tuottamisen kannalta tärkeää. Järjestöjen ja vapaaehtoistyön yhdistyminen ammatilliseen toimintaan tukee syrjäytymisen vastaista työtä. Painopiste kansalaislähtöisessä toiminnassa on vertaistuessa ja yhteisöllisissä verkostoissa. (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2010, 19.) Tähän Voikukkalapset ry tulee panostamaan tulevaisuudessa. (Voikukkalapset ry, toiminnan kehittämiskokous). Aktiivinen verkostoituminen ja kannanotot tuovat näkyväksi yhdistystä. Yhdistyksen jäsenet osallistuvat erilaisiin seminaareihin ja koulutuksiin, joissa pitävät puheenvuoroja vankeuden vaikutuksista lapsiin. Avoin keskustelu poistaa vankeuteen liittyviä epäedullisia myyttejä. Asioiden esiin nostaminen vähentää lasten kokemaa häpeää mikä liittyy vanhemman vankeuteen. (Voikukkalapset ry, suunnittelukokous.)

Voikukkalapset ry on järjestänyt 12–17-vuotiaille Tunnista kykysi rapmusiikkihankkeen vuosina 2015–2017. Syksyllä 2018 käynnistyy uusi. Nyt uutena aluevaltauksena alkaa syksyllä 2018 draamatyöpaja 15–17-vuotiaille nuorille. Tavoitteena on järjestää lähitulevaisuudessa Tunnista kykysi-hanke myös muissa Suomen kaupungeissa. Osallistuminen hankkeisiin ja tapahtumiin on nuorille maksutonta. (Voikukkalapset ry, hankkeet.)

Vuonna 2017 on julkaistu opaslehtinen ja se on suunnattu koulujen henkilökunnalle, jotta heidän tietoisuus vankeuden vaikutuksesta lapseen lisääntyisi ja tukitoimia voitaisiin kohdentaa oikein. Opaslehtinen on lähetetty jokaiseen suomenkieliseen kouluun ja se on ladattavissa myös voikukkalapset.fi-sivustolta suomen ja ruotsin kielisenä. Opas on tuotettu yhdessä Kriminaalihuollon tukisäätiön kanssa ja Opetus- ja kulttuuriministeriö tuki julkaisua. (Voikukkalapset ry.)

3 TUNNISTA KYKYSI -HANKE

Voikukkalapset ry järjesti vuosina 2015–2017 yhteistyössä Aseman lapset ry:n kanssa 12–17-vuotiaille nuorille suunnatun rapmusiikkihankkeen, Tunnista Kykysi. Hanke järjestettiin työpajatyypillisesti sisältäen kymmenen tapaamiskertaa, joista kaksi viimeistä oli studiolla kappaleiden äänityksiin.

Hankkeen tarkoitus oli saada nuoren tunnistamaan kykynsä ja löytämään itseltään vahvuuksia, uutta osaamista, keinoja ilmaista itseään ja jäsentää tunteitaan. Rap-sanoituksia tekemällä saa nuori keinoon purkaa vaikeitakin tunteita, joista puhuminen voi tuntua mahdottomalta.

Yhdistyksen jäsenillä oli henkilökohtaisia kontakteja rapartisteihin, musiikin tekijöihin ja studioon, missä tuotokset äänitettiin ja miksattiin. Saimme biittejä (taustamusiikkeja) käyttöömmme. Pajoissa kävi suomalaisia rap artisteja mentoroidessa nuoria. Artistit kertoivat yleisesti musiikin tekemisestä ja levyttämisestä ja he auttoivat nuoria sanoituksissa ja flowssa (rytmisen esitystapa). Itse toimin hankkeen vastuuhjaajana ja koordinoijana vuosina 2015–2017. Tulevaisuudessa pyrin olemaan mukana hankkeen järjestämisessä Jyväskylään.

3.1 Hankkeen tarve

Tunnista kykysi –hankkeelle on tarvetta. Vankeudessa olevien lapset kärsivät erinäisistä haittavaikutuksista vanhemman vankeudesta johtuen. Niitä saattavat olla mm. koulukiusaaminen, kohonnut riski sairastua mielenterveyden ongelmiin, syrjäytyminen, ylisukupolvinen pahoinvointi sekä rikollisuus. Toiminnassa tulee ottaa huomioon vankien lapsiin kohdistuvia erityispiirteitä. Pyrimme hälventämään häpeän tunteita, joita lapsi voi tuntea vanhemman vankeudesta johtuen. Tärkein tavoite on katkaista ylisukupolven jatkuva syrjäytymisen kierre ja rikoskeskeisen elämäntyylin periytyminen. (Karsikas 2003; Voikukkalapset ry.)

Nuorilla, joilla on alttius rikosmyönteisen elämäntyylin periytymiseen ja nuorilla rikoksen tekijöillä, on tutkimuksissa todettu olevan puutteellisia sosiaalisia ja kommunikointiin liittyviä taitoja, kyvyttömyyttä käsitellä negatiivisia tunnetiloja ja alhainen itsetunto (Haglestam & Haapasalo 2008, 378). Vahvistamalla nuoren itsetuntoa, vähennetään hänen tarvetta hakea hyväksyntää vääristä asioista, kuten päihteistä tai rikosmyönteisestä kaveripiirissä. (Raninen 2015; Voikukkalapset ry, Tunnista kykysi- hanke).

Kaikilla on tarve kuulua johonkin yhteisöön. Se voi muodostua yhteisestä harrastuksesta, kiinnostuksen kohteesta tai samankaltaisesta elämäntilanteesta. Oleellista on oma osallisuus ja mahdollisuus vaikuttaa yhteisöön. Vertaistukea tarjoamalla vahvistamme nuoren tietoisuutta, ettei hän ole yksin ajatuksiensa, ongelmiansa eikä tilanteensa kanssa. Päästessään verkostoitumaan samassa elämäntilanteessa olevien kanssa, nuoren itsetunto ja sosiaaliset taidot vahvistuvat. (Hyväri & Nylund 2010, 32–33.)

3.2 Hankkeen tavoite

Hankkeen lyhytaikaisena tavoitteena on saada nuoret purkamaan tunteita ja pahoinvointia, ilmaisemalla itsensä paperille. Näemme tämän keinon syrjäytymis-

vaarassa oleville nuorille keinona päästä käsittelemään asioita, joita heidän ikänsä muutoin eivät välttämättä käsittele. Tämä vahvistaa nuorten itsetuntoa sekä saa heidät tekemään jotain rakentavaa.

Hankkeen pitkäaikaisena tavoitteena on saada syrjäytymisvaarassa olevat nuoret oikeille raiteille. Hankkeen aikana työpajoissa pidetään myös kokemusasiantuntijoiden puheenvuoroja. Puheenvuorojen tavoite on ennaltaehkäistä ylisukupolvista rikollisuutta. Kokemusasiantuntijoidemme puheenvuorojen avulla on rikollisuuden ehkäisevä vaikutus. Antamalla nuorille totuudenmukainen kuva, heille vahvistuu käsitys rehellisen elämisen merkityksestä. (Voikukkalapset ry, Tunnista kykyt i-hanke.)

Nuoren itsetunnon kehittämisen kannalta, tulee antaa paljon positiivista palautetta heidän panoksestaan. Ongelmiin juuttumisen sijasta, tulee nostaa esiin positiivisia voimavaroja. (Kempainen 2000, 154.) Ryhmytymisen ja yhteistyön myötä pyrimme ehkäisemään syrjäytymistä.

3.3 Rapmusiikki ilmaisukeinona

Rap syntyi 1970-luvulla New Yorkin Bronxissa. Se oli keino purkaa pahaa oloa ja turhautumista huonoista asuinoloista ja syrjäytymisestä. Sanoitusten tekeminen on rajatonta. Se on keino ilmaista itseään ja puhua vaikeistakin asioista. Suomeen rap rantautui 1980-luvun puolivälissä. Vaikkakin sanotaan, Kalevalassa Väinämöinen upotti Joukahaisen suohon sanojen voimalla. Voi sitä nykypäivänä kutsua kahden solistien väliseksi battleksi, eli kilpailuksi, jonka voittajalla on nokkelimmat riimit. (Turpa auki! Sanat on meidän oikeus 2007, 3,5,7.)

Rap on musiikilliselta tyylilajiltaan helpoin nuorten tavoittamiseksi ja osallistamiseksi. Plan Suomi järjesti vuosina 2006–2007 Turpa auki -hankkeen, aktivoitakseen nuoria puhumaan heille tärkeistä asioista. Turpa auki! Sanat on meidän me oikeus -oppaan mukaan, tekstin aiheeksi voi valita vääryyksiä joita itse on kokenut, ihastuksia, omia unelmia tai pettymyksiä. Rap-musiikin kulttuuriin

kuuluu olla kantaaottavaa. Tärkeää on, että nuori pääsee puhumaan mieltä askarruttavista asioista (Plan international 2010). Nuoren on mahdollista kasvattaa sosiaalista asemaansa hyvillä riimeillä ja sanoituksilla (Turpa auki! Sanat on meidän oikeus 2007, 7).

3.4 Rahoitus

Voikukkalapset ry haki rahoitusta hankkeelle jo ensimmäisen toimintavuoden jälkeen, eli vuodelle 2016. Silloin rahoitusta ei myönnetty. Tunnista kykysi-hanke sai rahoitusta Alli Paasikiven Säätiöltä vuonna 2017. Säätiön hallitus on myöntänyt vuodelle 2018 kulttuuriapurahoja ja kehittämishankkeiden apurahoja 52:een eri kohteeseen. Voikukkalapset ry on yksi niistä.

Alli Paasikiven Säätiö on perustettu 20.9.1952. Tasavallan presidentin puoliso Alli Paasikivi on toiminut säätiön suojelijana ja kunniapuheenjohtajana vuosina 1952–1960.

Säätiön tarkoituksena on tukea ja jatkaa sitä yhteiskunnallista työtä, jota säätiön kunniapuheenjohtaja Tasavallan Presidentin puolisona on erinomaisella harrastuksella ja sydämen lämmöllä suorittanut. Tässä mielessä säätiö työskentelee perheen sosiaalisen turvallisuuden lisäämiseksi yhteiskunnassa sekä Suomen kotien aineellisen ja henkisen tason kohottamiseksi. (Alli Paasikiven säätiö)

Toinen myönteisen avustuspäätöksen antaja oli Stiftelsen 7:ne Mars Fonden. Säätiön on perustanut Theodor Wegelius vuonna 1931. Vuodelle 2018 tuen saaneita on 104 kohdetta, joista yksi on Voikukkalapset ry. Säätiö kiinnittää erityistä huomiota lasten ja nuorten parissa tehtävään työhön. Mainintana on sosiaalisesti haavoittuvat ryhmät. (Stiftelsen 7:nde Mars Fonden.) Rahoittajille on raportoitava avustusten käytöstä, tuloksista ja vaikuttavuudesta.

Rahoituksella maksamme osallistuville nuorille hankkeessa käytettävät kirjoitus- ja muistiinpanovälineet. Tarjoamme pientä syötävää tapaamisissa, koska osa nuorista osallistuu kauempaakin ja päivä on pitkä matkoineen. Maksamme kau-

empaa tulevien nuorten matkakulut, jottei osallistuminen hankkeeseen estyisi taloudellisten haasteiden vuoksi. Mentorioiville artisteille maksamme pienen palkkion. (Voikukkalapset ry, toiminnan kehittämiskokous.)

4 TUNNISTA KYKYSI -TYÖPAJAT

Ensimmäisen (2015) Tunnista kykyisi- hankkeen puitteiden järjestäminen kävi hyvinkin nopeasti ja se käynnistettiin jo kahden kuukauden jälkeen yhdistyksen perustamisesta. Hanke järjestettiin työpaja tyyppisesti, ja se piti sisällään 10 tapaamista tammi-toukokuun aikana, kaksi tapaamista kuukaudessa. Tilaksi saimme käyttöömmä Aseman Lapset ry:n nuorten Walkers kahvilan, Helsingin keskustassa. Toimintamme suunniteltiin heidän aukioloaikojen puitteissa.

Tunnista kykyisi- hankkeesta tehtiin mainos ilmoittautumisohjeineen. Mainoksen teki vankeusvanki, tukeakseen toimintaamme. Mainos lähetettiin postitse eri vankiloihin. Tieto hankkeesta meni myös sosiaalihuollon piirissä olevien perheiden kautta perhetyöntekijöille. Mainosta jaettiin Voikukkalapset ry:n Facebook sivuilla, yhteistyökumppaneidemme internetsivuilla ja eri sosiaalisen median foorumeissa. Yhdistyksestä ja hankkeesta oli myös maininta vankiloissa ilmestyvässä Vankiposti- uutisissa.

Ilmoittautuminen tapahtui sähköpostitse yhdistyksen sihteerille. Sähköpostissa tuli olla oma nimi, ikä, huoltajien yhteystiedot sekä lyhyt kuvaus itsestään. Mukaan valittiin ilmoittautuneista 8 nuorta. Valituille lähetettiin lyhyt kuvaus yhdistyksestä, hankkeesta, alustava aikataulu ja kuvauslupa. Huoltajan allekirjoitus tarvittiin kuvauslupaän, jotta nuoren kuvia voitaisiin julkaista Facebookissa ja Instagramissa. Allekirjoitetut kuvausluvut tuli palauttaa ensimmäisenä tapaamiskertana.

Osallistuneet nuoret olivat pääsääntöisesti 15–16-vuotiaita. Osallistuminen hankkeeseen ei edellyttänyt ydinkohderyhmään kuulumista. Hankkeeseen osallistuville kerrottiin vielä erikseen ensimmäisellä tapaamiskerralla yhdistyksestä ja sen toiminnasta, jottei se kaikesta huolimatta tule yllätyksenä kenellekään.

Loin Whatsapp-ryhmän nuorten ja ohjaajien kesken, jotta tiedottaminen tavoittaisi osalliset hyvinkin nopeasti. Whatsapp-ryhmä toimi myös ajatusten vaihtoon tapaamisten välissä. Ryhmään tuli ilmoittaa myös myöhästymiset tai poissaolot. Poissaoloista ei sinänsä tullut sanktioita, ainoastaan oman tekstin työstäminen ohjaajien avulla viivästyi. Mutta ilmoittaminen loi luottamusta ja se oli toisia kunnioittavaa.

Osallistuneet nuoret sanoittivat omat rap-musiikki kappaleet ja lopuksi ne äänitettiin 3rd Rail Music studiolla. Kahdeksan tapaamista oli tekstien työstämiseen varattu ja kaksi viimeistä studiolla äänittämiseen. Kappaleiden äänittämisen ja miksaamisen jälkeen, voitiin valmiit tuotokset julkaista ilman tekijänoikeuskysymyksiin puuttumista. Työpajoissa nuorilla oli mahdollisuus saada vertaistukea muilta osallistujilta keskustelujen kautta.

4.1 Työpajojen sisältö

Ensimmäisillä kerroilla mietimme yhdessä aiheita mitkä nuoria voisi koskettaa. Esiin nousi useammalta nuorelta aiheeksi kiusaaminen. Avasimme termiä, mitä kiusaaminen on, miltä se tuntuu, mitä kiusaaja ajattelee, mitä kiusattu tuntee jne. Näistä ajatuksista jokainen kirjoitti muutaman riimin, ja ne räpättiin biittiin, eli taustamusiikkiin.

Ystävyys ja nuorena oleminen olivat teemat seuraaville tapaamiskerroille. Aiheita taas avattiin yhdessä. Keskustelua nousi nuorena olemisen haasteista. Nuorilla on halu olla jo itsenäisempi ja halu kokea maailmaa. Itsenäistymisen myötä on otettava vastuu omista teoista. Se on haastavaa, kun tunteet kulkevat vuoristorataa.

Ei oo helppoo elää ilman virheit
Ei oo helppoo elää ilman murheit
Ei oo helppoo oppii omist virheist
Mut on helppoo tehdä monii rikkeit
(Poika, 15)

Kirjoittamisen aloittamiseen esiteltiin eri vaihtoehtoja, jotta nuorelle itselleen sopivin vaihtoehto löytyisi. Ohjaamisessa on otettava huomioon mahdolliset luki- ja kirjoitushäiriöt, vieras kielisyys ja nuoren ikä. Esittelin miellekartan (mindmap) idean, jota yhdessä esimerkkinä teimme. Miellekarttaa voi käyttää asian havainnollistamiseen, asian selkeyttämiseen, muistiinpanojen tekemiseen tai ideointiin.

Kannustimme kirjoittamaan omista kokemuksista, tuntemuksista ja mielipiteistä. Nuoren kirjoittama teksti on pahimmillaan ja parhaimmillaan hyvinkin henkilökohtainen tunteiden purkaus. Teksti työstettiin hankkeen aikana ja se saattoi saada hyvinkin erilaisen näkökulman hankkeen loppuvaiheessa. Rapmusiikin sanoitusten tekeminen on nuorille mahdollisuus paljastaa syvimpiä ajatuksiaan. Ajatusten julki tuominen taiteen kautta luo turvallisuutta (Plan international 2010). Yleisesti ottaen rapkappale rakentuu yhden pääaiheen ympärille. Tarkoituksena on, että kappaleen säkeistöt ja kertosäe kertovat yhtä tarinaa. Hyvin toisiinsa liittyvät säkeistöt ja kertosäe antavat sanoittajalle mahdollisuuden syventää kappaleen aihetta. Hyvin etenevä kappale on miellyttävää kuuntelijalle.

Teimme kaksi tutustumiskäyntiä, ylimääräisinä tapaamisina. Rapartisti Paleface, kutsui meidät seuraamaan hänen illan esiintymistä edeltävää soundcheckiä. Hän esitteli meille äänentoistolaitteistoa ja henkilöt, jotka vastaavat osaltaan kokouksesta eli äänestä, valoista, taustamusiikeista, turvallisuudesta ym. Nuoret saivat kokeilla isolla lavalla olemista. Käynti toi kuvaa siitä, kuinka paljon työtä ja ihmisiä vaatii saada aikaan edes yksi esiintyminen. Puhumattakaan harjoittelu tunneista, joita on käytetty ennen siihen pisteeseen pääsyä.

Toinen tutustumiskäynti oli Nuorisoasiainkeskus Hapen tiloissa toimivaan Freedom records levy-yhtiöön. Sen on perustanut Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus vuonna 2007. Siellä nuorten on mahdollista varata itselleen studioaikaa ilmaiseksi, ja he voivat äänittää omia kappaleitaan.

4.2 Nuoren osallisuus hankkeeseen

Nuorten motiivit osallistua hankkeeseen olivat hyvinkin erilaisia. Tavoitteet määrytyivät motiivien mukaan. Toisilla oli aito kiinnostus musiikin tekemistä kohtaan. Jotkut nuoret löysivät hankkeen aikana kirjoittamisesta keinon purkaa ja jäsentää tunteitaan. Toisille tapaamiset olivat paikka saada vertaistukea ja keino torjua yksinäisyyttä. (Henkilökohtaiset muistiinpanot.)

Vaikka yksilölliset tavoitteet eivät olisikaan olleet valmiin kappaleen äänittämisessä, osallistuivat kaikki keskusteluihin ja ryhmähengen luomiseen. Keskeistä on mielekäs ryhmätoiminnan muoto ja merkityksellinen vuorovaikutus (From & Koppinen 2012, 66). Olemalla muille vertaistukena, voi syventää ymmärrystä omasta tilanteestaan. Muiden auttaminen ja kokemus tarpeellisena olemisesta vahvistaa omaa itsetuntoa. Edellytys vuorovaikutukselle on salliva ja tilaa antava ilmapiiri. (Jantunen 2010, 87,91.)

Nuoren yksilöllisillä tekijöillä on vaikutus omaan osallisuuteen ja myös ryhmän dynamiikkaan. Fromin ja Koppisen (2012, 60) mukaan yksilöllisiä tekijöitä on innostuneisuus ja oma tahto. Nämä näkyivät usein hankkeeseen sitoutumisella, vaikka se järjestettiin heidän vapaa-ajallaan, viikonloppuisin.

Ryhmässä oli kaikki helppoa ja avointa. Kaikki teki kimpassa!
(poika 15v, palaute vuoden 2016 hankkeesta)

Nuoren toiminnalliseen osallistumiseen vaaditaan ohjaajalta yksilöllistä tuke- mista, motivaation ja temperamentin hyväksymistä Ohjaajat antavat toiminnal- laan yhteistyömallin, minkä tarkoituksena olisi edistää osallisuutta. Koska jokai- nen haluaa tulla kuulluksi ja nähdyksi, tulee meidän ohjaajien toiminnallamme luoda sellaiset puitteet, että yksilöt hyväksytään osaksi yhteisöä (From & Koppi- nen 2012, 18, 20.)

Ohjauksella on merkittävä rooli nuorten osallisuuteen hankkeessa. Ohjaajat eivät ole auktoriteettisessa asemassa, vaan vuorovaikutuksellinen roolissa. Luottamuksellisen ja avoimen ilmapiirin luominen kuuluu ohjaajien tärkeimpiin tehtäviin. Nuoren kokemus kuulluksi tulemisesta, vaatii ohjaajan aitoa läsnäoloa. (From & Koppinen 2012, 24.) Tunnista kykysi -hankkeen tarkoitus onkin saada nuori ilmaistamaan itseään musiikin avulla. Hyvä vuorovaikutus ja viestintä on avointa, luottamuksellista, hyväksyvää, rehellistä, kiinnostunutta ja herkästi havaitsevaa (From & Koppinen 2012, 73). Hankkeen alkuvaiheen ohjaamisessa vuorovaikutustyyli on myös ohjaavaa. Ohjataan ja opastetaan kirjoittamisen alkuun, ehdottamalla eri vaihtoehtoja. Ammatillisen koulutuksen saaneen tehtävä voi olla edistää yhteisöllisyyttä, antaa tukea vertaissuhteiden muodostamiseen ja kehittää toimintaa (Hyväri & Nylund 2010, 35).

4.3 Kehittämiskohteet

Ensimmäisen (2015) Tunnista kykysi -hankkeen päätyttyä, pohdimme ohjaajien kesken päätöspalaverissa sen onnistumista. Päällimmäiseksi jäi tunne mahtavasta energiasta, onnistumisen kokemuksista ja uuden oppimisesta. Tämän kaltaisen hanke oli ensimmäinen osallistuneille nuorille sekä ohjaajille, joten kehittämisideoita tuli paljon.

Hankeella ei ole jäsenneilyä arviointia, mikä kerätään nuorilta lopuksi. Nuoria haastateltiin vapaamuotoisesti hankkeen aikana, mutta palautteita ei kirjattu kaikkien ohjaajien nähtäville. Palautteet nuorten kokemuksista hankkeen etenemisestä, vaikutuksista ja kehittämisideoista tulisi koota yhteen, jotta toimintaa voitaisiin kehittää. Nuorille suunnatun hankkeen arvokkain palaute tulee nuorilta. Jotta Tunnista kykysi -hanke pysyy vakiintuneena toimintana yhdistyksessä, tulee sen vastata muutosehdotuksiin ja tarkastella omia tavoitteitaan.

Fyysiseen ympäristöön emme voineet vaikuttaa, koska saimme ilmaiseksi käyttömme Walkers nuorisokahvilan tilat. Toimintamme ajoittui kahvilan aukioloai-

kojen mukaan. Kahvila tilana tuki toimintaamme hyvin koska siellä oli äänentoistolaitteet, mikrofonit ja pieni esiintymislava. Kahvila oli sisustukseltaankin nuorille suunnattu, kotoisa oleskelupaikka.

Sosiaaliseen ympäristöön vaikuttaminen oli hyvinkin tärkeää. Hankkeen ohjaajat toimivat vapaaehtoisperiaatteella, joten jo ohjaajien sitoutuminen hankkeeseen toi haasteita. Toiminnan ja ohjaajien roolit tuli selkiyttää, jotta hankkeesta tulisi vakavasti otettava toiminnan muoto, osana yhdistyksen toimintaa. Ohjaajien määrä tulee suhteuttaa osallistuvien nuorten määrään, jotta yksilöllinen ohjaus toteutuisi. Joillakin nuorilla on innostuneisuus loppunut ja he ovat jättäytyneet pois hankkeesta. Syyt voi olla henkilökohtaisia, mutta ohjaajien on hyvä reflektoida omaa toimintaansa. Jäikö jotain huomaamatta? Enkö ehtinyt keskittyä nuoreen tarpeeksi? Mitä voisın tehdä toisin? (Henkilökohtaiset muistiinpanot.)

Oman ammattitaidon tai oman työkokemattomuuden tiedostaminen on ammatteettisesti lähtökohtana nuorten kanssa toimimiselle. Erityisesti lasten ja nuorten kanssa työskentelyssä tulee eettisiin kysymyksiin kiinnittää erityistä huomiota. Ammatillista kasvua tukee oman toiminnan reflektointi, avoimuus uusien asioiden oppimiselle, erilaisten toimintatapojen ja vaihtoehtojen tunteminen. (From & Kopinen 2012, 112.)

Aseman lapset ry tarjoaa jatkossa ohjaajille päivän kestävästä Friends-koulutuksesta, mikä vahvistaa omaa toimintaa nuorten parissa työskentelyyn. Australialaisen psykologian professorin Paula Barrettin kehittämä Friends-koulutus perustuu tieteelliseen tutkimukseen, arviointiin ja käytännön kokemuksiin, ja se eniten käytetty mielenterveyttä edistävä ohjelma maailmassa. Ohjelmassa painottuvat kognitiiviset, fysiologiset ja käyttäytymisen prosessit, jotka ovat yhteydessä ahdistuneisuuden kehittymisen ja kokemisen kanssa. Se on maailman terveysjärjestö (WHO) suosittelu. Koulutukseen on mahdollisuus osallistua eri kaupungeissa, koulutusaikataulun mukaisesti. (Aseman lapset ry, Friend-koulutus i.a.) Aseman lapset ry:n ohjaajat ovat käyneet koulutuksen. Mahdollisen yhteistyön syventyessä, se yhtenäistää linjaa ja toimintatapoja nuorten ohjaamiseen liittyen.

4.4 Palautteen merkitys

Palautteen kerääminen, ja ennen kaikkea sen hyödyntäminen on tärkeää, jotta oman toiminnan kehittäminen perustuisi faktoihin. Hankkeen ohjaajat ovat usein kohderyhmänsä ja toimintaympäristöjensä parhaita asiantuntijoita. Kokenut ohjaaja pystyy näkemään toiminnan kehittämistarpeita ilman palautteen keräämistäkin. Mutta systemaattinen palautteenkeruu ja dokumentaatio helpottavat asioiden esittämistä ja se luo uskottavuutta rahoittajille ja yhteistyökumppaneille.

Läpinäkyvyydellä katsotaan olevan myönteisiä vaikutuksia rahoituksen ja yhteistyökumppaneiden saamiselle. Arviointi luo luotettavuutta eri sidosryhmien välillä. (Hyttinen 2006, 13., Henriksson, Linnolahti & Harju 2015, 5.) Arvioinnin tarpeellisuuden perusteluihin kuuluu rahoittajien velvoite apurahojen saaneilta. Apurahan saamisen ehtoihin kuuluu raportointi varojen käytöstä, toiminnan onnistumisesta sekä havaituista ongelmista.

Yhdistyksissä ja hankkeissa saattaa työntekijöiden vaihtuvuus olla huomattavaakin, jolloin edellisten hankkeiden virheet saatetaan siirtää seuraavaan hankkeeseen. Dokumentointi auttaa välittymään samoilta virheiltiltä. Hankkeen jäsentäminen arvioinnin avulla antaa suuntaviivat työskentelylle ja tuo varmuutta työtöteeseen. Arviointia ei tulisi pitää irrallisena elementtinä toiminnassa, vaan se tulisi liittää osaksi sitä. (Atjonen 2007, 21.)

5 ARVIOINTISUUNNITELMA TUNNISTA KYKYSI -HANKKEELLE

Arvioinnilla (evaluaatio) määritellään jonkin asian, innovaation, projektin tai palvelun arvoa tai ansiota (Robson 2001, 18). Arvioinnin tarkoitus ei ole arvioida kaikkea mahdollista, vaan se tulee suhteuttaa projektin tai hankkeen tarpeisiin ja resursseihin (Aalto-Kallio ym. 2009, 10). Arvioinnin hyödyt tulevat esille, kun sen saa yhdeksi elementiksi projekti- ja hanketyöskentelyyn. Se auttaa ennakoimaan

ja välttämään kompastuskiviä. Arviointi tuo ymmärrystä onnistumisiin, missä onnistuimme, mitä positiivisia vaikutuksia hankkeella ja toimintatavoilla oli. (Hyttinen 2006, 12–13.) Käytännön arvioinnin tarkoitus on yleensä auttaa ihmisiä jollain keinoin. Puolueettomat johtopäätökset ja onnistumisen selvittäminen kuuluu arvioinnin ominaisuuksiin. Projektin tai hankkeen arvioinnin keskeisiä piirteitä on yhteistyö, projektin tukeminen, menestysväylien etsiminen yhdessä. (Robson 2001, 24, 31.)

Arviointi voidaan jakaa kahteen näkökulmaan, tarkoituksesta riippuen. Formattiivisen arvioinnin tavoitteena on löytää kehittämiskohteita prosessista ja toteutuksesta. Tarkoituksena on kehittää toimintaa vastaamaan paremmin tarkoitusta, tuomalla esille muutos- ja kehittämisideoita. (Päihde- ja mielenterveystyön tueksi, arvioinnin näkökulmia ja lähestymistapoja.)

Summatiivisen arvioinnin painopiste on prosessin loppuvaiheessa. Kehittämissuorituksen arviointi on keskeisessä roolissa saavutettujen onnistumisten raportoinnissa. Summatiivinen arviointi ottaa kantaa toiminnan onnistumiseen. (Päihde- ja mielenterveystyön tueksi, arvioinnin näkökulmia ja lähestymistapoja)

5.1 Lähestymistavat

Kokeellisella lähestymistavalla arvioidaan mitattavia havaintoja. Tavoitteena on mitata objektiivisesti kuvaa todellisuudesta, syy-seuraussuhteita ja tiedonkeruun määrällisyydestä. Kokeellisen arvioinnin tavoitteena on luoda mittarit tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämä mahdollistaa arvioinnin keräämisen isoltakin ihmismäärältä. (Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009, 29–30.)

Kehittävässä arvioinnissa kuvataan ja arvioidaan prosessia. Informaation kerääminen toteutuksesta, ongelmista ja edistymisestä on työkaluna ohjaamiseen ja toiminnan ymmärtämiseen. Prosessiarvioinnin tärkeimpiä tarkoituksia on päämäärän selkiyttäminen, jotta toimintaa voidaan kehittää kohti asetettuja tavoitteita. Kehittävässä arvioinnissa asioitsija on mukana prosessien toteuttamisessa ja toiminnan seuraamisessa. (Aalto-Kallio ym. 2009, 32,41.)

Konstruktiiivinen, eli osallistava lähestymistapa vastaa Fettermanin empowerment-arviointia, mikä perustuu ihmisten omaan osallisuuteen. Arviointi koskee kaikkia osapuolia, jotka ovat osallistuneet toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Voimaantuminen on yksi tärkeimmistä tavoitteista. Osallistavan lähestymistavan mallissa on ihmisen omilla kokemuksilla ja vaikutusmahdollisuuksilla suuri merkitys. Osallistavaan arviointiin osallistujilla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa tulosten pohjalta tehtyihin uudistuksiin ja muutoksiin. (Aalto-Kallio ym. 2009, 33–34.)

Kriittistä arviointia käytetään esimerkiksi sosiaalityössä, kun arvioidaan yksilön muutosta ja voimaantumista. Kriittisen arvioinnin lähtökohtana on käyttää sitä tapauskohtaisesti. Arvioinnin kohteesta tehdään tarkka kuvaus yksilön suhteesta ympäristöön ja tavoitteiden saavuttamisesta. Matkaa muutokseen seurataan systemaattisesti ja konkreettisesti. Kriittisen lähestymistavan tuloksissa ollaan myös kiinnostuneita yllättävistä ja ennakoimattomista tuloksista. (Aalto-Kallio ym. 2009, 35.)

5.2 Arvioinnin tarkoitus

Arviointi kohdennetaan koko hankkeen arvioimiseen ja se toteutetaan itsearviointina. Arviointi kerätään hankkeeseen osallistuvilta nuorilta. Tarkoitus on kerätä nuorten oma kokemus hankkeen vaikutuksista heihin, ei syistä hankkeeseen osallistumiseen. Nuorilta saadun palautteen avulla voidaan tarkastella toiminnan tavoitteiden toteutumista.

Yhdistyksen tulee kehittää hankkeen toimintaa, jotta sen vaikuttavuutta voidaan arvioida. Vaikutuksilla tarkoitetaan hanketyön seurauksena syntyneitä muutoksia toimintaympäristössä, jotka seuraavat yleensä hankkeen tuloksista, mutta ovat luonteeltaan laajempia ja pysyvämpiä kuin tulokset. Selkeillä toimintaohjeilla, arvioinnin toistettavuudella ja sitoutuneilla työntekijöillä on vaikutus pysyvien muu-

tosten syntymiseen. Palautteen avulla voidaan kehittää myös vapaaehtoistyöntekijöiden perehdyttämistä ja sisäisiä viestintätapoja. (Hyttinen 2005; Henriksson, Linnolahti & Harju 2015,9.)

Jos arvioinnilla saatua tietoa ei hyödynnetä, sen arvo katoaa. Arviointia ei käytännössä aina hyödynnetä riittävästi sosiaali- ja terveysalan järjestöissä, vaikka arvioinnin prosessiin olisi panostettu. Hyödyntämisen merkitys pitäisi olla koko prosessin aikana mielessä. Hankkeen arvioinnin tuloksena saatua tietoa käytetään kehittämisen työkaluna toiminnan suuntaamiseksi ja parantamiseksi. Arviointitietoa hyödynnetään hankkeessa kehitettyjen uusien toimintamallien, käytäntöjen ja tiedon levittämiseksi. Arvioinnin avulla tehdään näkyväksi hanketoiminnalla aikaansaadut tulokset ja vaikutukset yhteistyötahoille ja rahoittajille. (Hyttinen 2005; Henriksson, Linnolahti & Harju 2015.)

5.3 Arviointimenetelmä

Usean hankkeen vastuuhjaajan näkökulmasta, voin käyttää omaa kokemustani hyödyksi arvioinnin väittämien jäsentämisessä. Rooli vastuuhjaajana oli nimenomaan työtä nuorten parissa, ohjaamista, keskustelua, tukemista ja havainnoimista. Kokemusta tuo myös ensimmäisen hankkeen suunnittelun jälkeen sen käynnistäminen, perustusten luominen, toiminnansuunnittelu, koordinoiminen, erehtyminen ja oppiminen.

Kysymysten laatiminen vaatii kohderyhmän tuntemusta. Tutustuminen tutkimukseen, selvityksiin ja muihin materiaaleihin kohderyhmän erityispiirteistä antaa tukea oleellisen aineiston keräämiseen. Hankkeen tavoitteet peilautuvat suoraan kohderyhmän kokemuksiin vanhemman vankeudesta. Ympäristön havainnointi, keskustelu toiminnassa olevien kanssa ja asiakirjoihin, kuten pöytäkirjoihin ja ohjeistuksiin tutustuminen, on aineiston keräämisen kannalta tärkeää, laajemman informaation saamiseksi (Robson 2001, 122–124, 126).

Rahoitushakemuksiin on kirjattu yhdistyksen tavoitteet ja tarkoitus, Tunnista kysy- hankkeen tavoitteet ja tarkoitus, sekä yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Aineisto kerätään tärkeiksi nousseista teemoista, joita yhdistys pyrkii edistämään rahoittajien tuella. Arvioinnin kysymykset tulee pohjautua myös rahoittajille annettuihin lupauksiin toimintamalleista, tavoitteista ja lopputuotoksista.

Arviointiin valittu kaavakemalli perustuu Kuntoutussäätiössä toteutetun ARTSI-projektin aikana kehitettyyn itsearviointimalliin ja arviointityön kokemukseen pohjautuviin valintoihin palautteenkeruun menetelmissä. Pienet järjestöt kaipaavat tukea oman toimintansa arvioinnissa. Tästä tarpeesta syntyi ARTSI (Arviointi ja tiedon tuottaminen systemaattiseksi sosiaali- ja terveysalan järjestöihin 2013–2016) -projekti, jota Raha-automaattiyhdistys rahoitti. Projektin tarkoituksena on ollut luoda työkaluja ja oivalluksia kaikkien järjestöjen käyttöön. (Henriksson ym. 2015, 3.)

ARTSIn itsearviointimalli sisältää elementtejä useista muista itsearviointimalleista, ja se muokattavissa omia tarpeita vastaavaksi. Valitussa mallissa on keskitytty erityisesti kehittämisideoiden eteenpäin vientiin. Itsearviointimalli ohjaa kehittämisideoiden kirjaamisen ohella niiden toteuttamisvastuiden ja -aikataulujen pohtimiseen ja kirjaamiseen. Seuraavan hankkeen suunnitteluun käytetään edellisiä arvioinnin tuloksia ja kehittämisideoita. Malli on ulkoasultaan miellyttävä ja helposti muokattavissa vastaamaan omia tarpeita. (Kuntoutussäätiö, ARTSI, ryhmän palautekysely.)

5.4 Arvioinnin rakentuminen

Arvioinnilla pyritään keräämään nuorten kokemukset hankkeen:

- fyysisestä ympäristöstä
- sosiaalisesta ympäristöstä
- oppimisesta
- vaikutuksesta omaan hyvinvointiin

Teemat rakentuivat hankkeen tavoitteiden pohjalta. Arviointikaavakkeessa on tehty kysymysosioita jokaisesta teemasta. Osioissa on sen teeman mukaisia väittämiä. Yleisemmät kysymykset on sijoitettu kaavakkeen alkuun. Kysymykset hankkeen vaikutuksista omaan hyvinvointiin on sijoitettu loppuun. Kysymyksiä asetelussa tuli huomioida vastaajien ikähaarukka, äidinkieli, luki- ja kirjoitusvaikeudet. Kyselykaavake on pyritty rakentamaan selkeäksi ja helppolukuiseksi.

Arviointikaavakkeessa on käytetty vastausasteikkoa 1-4 yksinkertaisuuden ja selkeyden vuoksi. Neliportaisessa asteikossa vastaukset ovat joko puolesta tai vastaan.

- 1=Täysin eri mieltä
- 2=Jokseenkin eri mieltä
- 3=Jokseenkin samaa mieltä
- 4=Täysin samaa mieltä

Onnistuneena tuloksena voidaan pitää, jos yli puolet vastanneista on antanut 1–4 portaisen arvosteluasteikon arvosanaksi 3 tai 4. Asteikkoon on lisätty lopuksi En osaa sanoa -vaihtoehto. Lisäys on tehty sen vuoksi, jos väittämästä ei ole omaa mielipidettä tai kokemusta. En osaa sanoa -vaihtoehdolla ei ole numeerista arvoa, jolloin hankkeen onnistumisesta laskettava keskiarvo on puolesta tai vastaan. Yleisesti Likert-asteikossa käytetään numeerisia arvoja 1–5, jolloin En osaa sanoa -vaihtoehto olisi keskellä neutraalina arvona. En osaa sanoa -vaihtoehto voi antaa mahdollisuuden vastaajalle olla vastaamatta kysymykseen, mihin hänen mielipide olisi tärkeä. (Henriksson ym. 2015, 28.)

Arviointikaavakkeen eri kysymysosioiden jälkeen on jätetty tilaa ja avoimia kysymyksiä, jotta vastaajalla on mahdollisuus vielä selittää vastaustaan, ottaa kantaa ja antaa kehittämissideoita (Henriksson ym. 2015, 40). Tärkeää on saada palaute nuorilta kehittämiskohteista, jotta toimintamme vastaisi tarvetta.

Käytetty ARTSI-arviointimalli, on ulkoasultaan selkeä, joten siihen ei ole tehty muutoksia. Ainoastaan Voikukkalapset ry:n logo on liitetty kaavakkeeseen. ARTSI-arviointimalli on yksi sivuinen, sisältäen yhden vastausruudun, kolmen avoimen kysymyksen ja hymiöarvioinnin. Arviointimalli on muokattu vastaamaan

Tunnista kykysi- hankkeen painopisteitä, osioineen ja väittämineen. Lopullinen arviointikaavake on kolme sivuinen, sisältäen neljä vastausruudukkoa, viisi avointa kysymystä, ja hyymiöarvioinnin. (Liite 1, Tunnista kykysi- hankkeen arviointi.) Arviointikaavakkeesta on tehty myös nuorille suunnattu versio, jossa on käytetty nuorten slangisanoja ja termejä. (Liite 2, Tunnista kykysi-hankkeen arviointi nuorille)

5.5 Arviointikriteerit

Arvioinnin tarkoitus ja arvioinnin kriteerit määrittävät millaisia kysymykset ovat. Teorian tuomilla hypoteeseilla voidaan kohdentaa arviointikysymykset oletuksiin palvelun toimivuudesta. Kysymyksillä määritellään myös käytettävä menetelmä ja aineiston hankintastrategia. (Atjonen 2007, 34–35, 47–51.) Arviointikriteerit määrittyvät rahoittajille annettuihin tavoitteisiin ja yhdistyksen omiin tavoitteisiin. Jokaiselle kaavakkeen väittämälle ei ole omaa arviointikriteeriä. Kriteerien katsotaan täyttyneen, jos osioiden vastausten keskiarvo on 3 tai 4.

Osion, **Fyysinen ympäristö**, väittämät perustuvat yhdistyksen toimintamalliin ryhmän suuruudesta ja ilmapiiristä. Tärkeä tavoite on, että nuoren on helppo tulla mukaan, kokematta pelkoa leimautumisesta. Ohjaajien tulee luoda avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri. Toiminnan tarkoitus on, että osallistuva nuori saa mielekästä toimintaa.

Ryhmän koko vaikuttaa siihen, kuinka yksilöllistä ohjausta pystymme antamaan. Hankkeeseen on osallistunut 6-10 nuorta. Kohderyhmän nuoret saattavat kamppailla hyvinkin vaikeiden asioiden äärellä juuri hankkeen aikana. Nuoren kokemus kuulluksi tulemisesta, vaatii ohjaajan aitoa läsnäoloa. Liian suuri ryhmä ei ole nuoren edun mukaista, silloin henkilökohtainen kohtaaminen ei toteudu.

Osion **Sosiaalinen ympäristö**, eli **Ohjaus ja muut nuoret**, väittämät perustuvat siihen, kuinka nuoret kokevat hankkeen sosiaalisena yhteisönään. Tapaamiset ovat paikka tavata muita samassa tilanteessa eläviä nuoria. Vertaistuellla pyritään

vahvistamaan nuoren itsetuntoa. Jokaisen hankkeeseen osallistuvan nuoren tulee saada kokea olevansa tärkeä yhteisön jäsen.

Ohjaajien tulee luoda positiivinen ja kannustava ilmapiiri. Panostamme ryhmähengen luomiseen, jossa jokainen saa kannustavaa palautetta. Nuoren on tärkeää saada hyväksyntää ja kannustusta myös ikäisiltään, joten koko ryhmä osallistuu rohkaisemalla ja tukemalla muita. Tämä korostuu vaiheessa, jossa omia sanoituksia harjoitellaan räppäämään taustamusiikkiin. Oma tekstituotos, on hyvinkin henkilökohtainen ja sen esittäminen muille voi olla pelottavaa. Silloin hyvän yhteishengen ja positiivisen energian merkitys on suuri.

Kokemusasiantuntijan puheenvuoron tavoite on antaa totuudenmukainen kuva tilanteesta, jolloin heille vahvistuu käsitys rehellisen ja rikoksettoman elämän merkityksestä.

Tärkeimpiä hankkeen tavoitteita on esitellä nuorille keino purkaa ajatuksia ja tunteita kirjoittamisen avulla. Osion **Opin**, väittämät perustuvat tähän ydinajatuksen. Sanoitusten tekeminen on hyvä keino verhoilla omat tunteet rap-kappaleeksi.

Sanoitusten tekeminen sopii hyvin nuorille, joilla on esimerkiksi luki- ja kirjoitusvaikeuksia. Tekstien ei tarvitse olla kielipillisesti oikein. Tarkoitus on tuottaa oman näköistä tekstiä, omista ajatuksista. Sanoituksen voi tehdä ulkopuolisen näkökulmasta, jolloin on mahdollista kääntää huomio pois itsestä. Kappale voi kertoa esimerkiksi kaverista, joka kamppailee monien haasteiden kanssa. Sillä ei ole väliä, kenen näkökulmasta kappale rakentuu, vaan sillä, kuinka saa tunteet ja ajatukset sanoitettua.

Osion **Minusta tuntuu**, väittämät perustuvat nuorten omiin kokemuksiin hankkeen vaikutuksista heidän hyvinvointiin. Vankien lapset kokevat häpeää ja syrjintää omassa elämässään. Heidät leimataan vanhempiensa tekojen kautta. Yhdistys haluaa irroittaa häpeän leimaa. Toiminnan tavoite on saada nuorten ääntä kuuluviin. Arvostava ja hyväksyvä ilmapiiri on toimintamme edellytyksiä.

Nuorella voi olla paljon negatiivisia ja haastavia ihmissuhteita ja hänellä voi olla vääristynyt kuva itsestään. Tärkeää on saada tietää, kuinka me toiminnallamme vaikutamme nuoren hyvinvoinnin edistämiseen. Arvostus ja kunnioitus ovat inhimillisen kohtaamisen peruselementtejä. Kokemuksen hankkeen positiivisesta vaikutuksesta voi saada, jos fyysisen ja sosiaalisen ympäristön kriteerit täyttyvät.

6 OHJEISTUS PÄÄTÖSVAIHEESEEN

Arvioinnin toteuttajana toimii yhdistyksen kokenut ohjaaja. Yhdistyksessä tulisi nimetä henkilö, joka vastaisi aina arvioinnin toteuttamisesta. Henkilöllä tulee olla kattavat tiedot hankkeen taustasta, tarpeesta ja tavoitteista. Nimetty arvioitsija perehtyisi arviointiin ja sen toteuttamistapaan, jolloin hankkeiden arviointi kulkisi yhdenmukaista linjaa. Robsonin (2001) mukaan, toisten kunnioitus, ystävällisyys ja yleinen asennoituminen ovat arvioijan merkittäviä piirteitä. Tasa-arvoinen ja luotettava ilmapiiri mahdollistaa avoimemmat ja todellisemmat näkemykset arviointiin. (Robson 2001, 50, 53–55).

Arvioinnin tuloksista tulee keskustella ohjaajien kesken. Kehittämideoista valitaan 2–3 asiaa, joihin paneudutaan ennen seuraavan hankkeen suunnittelupalveria. Hyödylliset tulokset voivat jäädä huomiotta, jos esimerkiksi organisaation henkilöstö vaihtuu tai priorisoinnit muuttuvat. Tulosten hyödyntäminen ja levittäminen täytyy olla muutoksista huolimatta tärkeässä roolissa. Ohjaajien täytyy olla valmiita tarvittaviin muutosehdotuksiin, joita arvioinnista nousee esille. (Lindberg 2013, 32.)

Arviointikaavakkeen hyödyllisyyden kannalta, on sitä mahdollista muokata. Kaavake on word-tiedosto, joten palautteiden myötä, voi kaavakkeessa olevia painopisteitä ja väittämiä muuttaa. Väittämiä voi myös lisätä tai poistaa. Muokattavuuden hyöty on myös se, että sitä voi soveltaa syksyllä 2018 alkavan draamatyöpäjan palautteen keräämiseen. (Liite 1, Tunnista kykysi- hankkeen arviointi)

6.1 Arvioinnin toteutus

Arviointi toteutetaan täyttämällä paperikaavakkeet. Aikaisemman kokemuksen mukaan, nuorten aktiivisuus sähköpostin käytöstä on heikkoa. Vastausten määrä lisätään täyttämällä paperiversiot, verrattuna sähköiseen versioon. Emme voi myöskään olettaa kaikilla olevan mahdollisuutta käyttää sähköpostia tai internetiä arvioinnin toteuttamisen aikaan. Yhdistyksellä ei ole yleisessä käytössä olevaa tietokonetta, jolla arvioinnin voisi tehdä.

Palaute kerätään toiseksi viimeisen tapaamiskerran aikana, kun on studiolla kappaleiden äänitykset. Studiokerroille osallistuvat todennäköisimmin kaikki nuoret, koska kappaleiden äänitys mahdollisuuksia ei ole muita. Jos kaikki eivät jostain syystä ole paikalla, on puuttuvat palautteet mahdollista kerätä vielä viimeisenä tapaamiskertana. Kaavake on tulostettava yhdistyksen käyttämältä Trello-verkkoalustalta, ja ohjaaja huolehtii ne mukaansa.

Studiokerrat soveltuvat hyvin kaavakkeiden täyttämiseen, koska äänittämään pääsee yksi nuori kerrallaan, muiden odottaessa vuoroaan. Yhden kappaleen äänitys kestää yleensä noin 1-2 tuntia, jolloin arviointikaavakkeen täyttämiseen on hyvin aikaa. Studio on tilaltaan pieni, joten muiden on odotettava äänitys vuoroaan ohjaajan kanssa, studion ulkopuolella. Arviointi voidaan toteuttaa silloin, käyttämättä harjoituksiin varattua aikaa. Arviointikaavakkeita täytettäessä, olisi ohjaajan hyvä muistuttaa nuoria palautteen tärkeydestä.

6.2 Eettiset periaatteet

Arvioinnin keskeisien arvojen vaatimuksiin kuuluvat validius ja reliabelius. Valiteetti tarkoittaa, että arvioinnin tulee vastata vain siihen mitä oikeasti halutaan arvioida, jotta oikeudenmukaisuus säilyy. Arviointiin ja kysymyksiin ei saa sisältyä ikäviä yllätyksiä, eikä piilotavoitteita. Arvioinnin tulee olla läpinäkyvää, eli arviointikysymysten tulee olla perusteltuja. (Atjonen 2007, 35.) Arvioinnin reliabiliteetti eli luotettavuus vaatii selkeät arviointiohjeet, jotta sattumanvaraisuutta ei synny.

Tulevasta arvioinnista, sen sisällöstä ja käyttötarkoituksesta tulee kertoa nuorille jo hankkeen aikana. Eettisten periaatteiden mukaisesti, nuoren täytyy olla tietoinen arvioinnin tarkoituksesta, tulosten käsittelystä ja miten tuloksista tiedotetaan rahoittajille ja yhteistyökumppaneille. (Henriksson ym. 2015, 34–35.) Tiedottaminen tapahtuu yhteistyötahon määrittämällä tavalla, joten toimintatavat voivat muuttua vuosittain.

Arviointikaavakkeessa ei kysytä ikää tai sukupuolta. Koska hankkeeseen osallistuvia nuoria on yleensä ollut alle kymmenen henkilöä, vältetään liian tarkoilla kysymyksillä henkilöityminen. Tämä on yksi keino saada totuudenmukaisempia vastauksia. Arviointiin vastataan anonyymisti, mutta se ei ole tae sille, etteikö ohjaajat tunnista tekijää. Tästä on kerrottava nuorille. Arvioinnista on myös mahdollisuus kieltäytyä. Arvioinnin eettisiin näkökulmiin kuuluu myös yksityisyys, luotamuksellisuus ja nimettömyys, sekä riskien ja hyötyjen arvioiminen. (Robson 2001, 63–65.)

Atjosen (2007) mukaan arvioinnin eettisiin periaatteisiin kuuluu huomioida osallistujien hyvinvointi, sekä toteuttaa lakia. Varsinkin lasten ja nuorten kanssa toimiessa, eettiset yleisperiaatteet korostuvat. Kysymykset tulee asettaa niin, että on huomioitu vastaajan ikä, kehitys ja kielellinen kyky. Kysymykset tulee kohdentaa vain siihen mitä halutaan arvioida.

6.3 Tietojen dokumentointi

Vastaukset käydään läpi yhteisesti ohjaajien päätöspalaverissa, mikä järjestetään mahdollisimman pian hankkeen päätyttyä. Jokaisen arvioinnin läpikäyminen on mahdollista, koska hankkeeseen osallistuvien nuorten määrä on ollut alle kymmenen henkilöä.

Numeeristen vastausten keskiarvo kirjataan excel-taulukkoon, jolloin vuosittain tehtävän arvioinnin keskiarvot saadaan helposti liitettyä rinnakkain vertailun helpottamiseksi. Keskiarvon ollessa alle onnistuneen arvosanan (3-4), on solulle annettu huomioväri. (Taulukko X)

Taulukko X

Vuosi	2015	2016	2017
FYYSINEN YMPÄRISTÖ			
Olen mielelläni tullut tapaamisiin	3,5	2,5	3,5
Ryhmä oli sopivan kokoinen	2,5	3	3
Ryhmä vastasi odotuksiani	3,5	3	3
SOSIAALINEN YMPÄRISTÖ			
Tapaamisissa oli positiivinen fiilis	3,5	3,5	4
Kokemusasiatuntijan puheenvuoro oli hyödyllinen	4	3,5	3,5
Sain kannustavaa palautetta muilta nuorilta	4	3,5	4
OPIN			
Kirjoittamaan ajatuksistani	2	2,5	2,5
Kirjoittamaan tunteista/tunnetiloista	3	2,5	3
MINUSTA TUNTUU			
Tunsin itseni tärkeäksi	3,5	3	3
Mielipidettäni kuunneltiin	3	2,5	3
Keskiarvo	3,25	2,95	3,25

Keskiarvot voidaan kirjata myös tyhjäan arviointikaavakkeeseen. Lisäksi kaavakkeeseen kirjataan avoimista kysymyksistä nousseet asiat ja muutosehdotukset.

Laadullista aineistoa analysoitaessa pitää kiinnittää huomiota siihen, etteivät arvioijan omat asenteet ja ennakkoluulot vaikuta analyysiin ja vääristä sitä (Lindberg 2013, 29). Excel-taulukko, keskiarvon ja palautteiden koontiin käytetty kaavake tallennetaan Trelloon.

Nuorilta saadut palautteet tuhotaan asianmukaisesti, kun tarvittavat tiedot niistä on saatu koottua. Näin vältetään vastausten arkistointiin liittyvät ongelmat, mahdolliset katoamiset tai väärin käsiin joutumiset. Vastausten säilyttämiselle ei muutoinkaan ole perusteita.

6.4 Loppuraportointi

Hankkeen päätöspalaverin jälkeen laaditaan raportti siitä, miten hanke on vastannut sille asetettuihin päämääriin ja tavoitteisiin sekä minkälaisia jatkokehittämistarpeita on havaittu. Atjosen (2007) mukaan, autonomian ja uskollisuuden kunnioittaminen vaatii arvioitsijan vastuuta siitä, että toimitaan lupauksen mukaisesti. Arvioinnilla kerätyt tiedot käytetään siihen, mihin ne on tarkoitettu. Luotettavuuden kasvuun vaaditaan arvioinnin toistettavuutta, jotta tuloksia voitaisiin arvioida paremmin.

Keskiarvon ollessa alle onnistuneen tuloksen, on syytä pohtia toimenpiteitä niiden parantamiseksi. Loppuraportoinnissa vältetään suoria lainauksia nuorten kommentteista, jotta minimoidaan tunnistettavuus.

Loppuraporttiin täytettävät tiedot:

1. Hankkeen perustiedot
2. Hankkeen toteuttajan tiedot
3. Lähtökohta, tavoitteet ja kohderyhmä
4. Toteutus ja yhteistyö
5. Julkisuus ja tiedottaminen
6. Havaitut ongelmat
7. Tulokset

8. Toiminnan jatkuvuus
9. Rahoitus, tulot ja menot eriteltyinä
10. Tiivistelmä

Loppuraporttiin on lisätty kohta 9. rahoitus, sillä asiakirja lähetetään hankkeen rahoittajille. Alli Paasikiven säätiö ja Stiftelsen 7:nde Mars Fonden vaativat raportin apurahan käytöstä. Raportin tulee olla tiivis ja helppolukuinen. Tiivistelmät ovat nykyisin suositeltavia, jotta asiakokonaisuus ja yleiskäsitys tulee helposti lukijan tietoon.

Nuorilta saadun palautteen pohjalta, havaitut ongelmat (6.) ovat myös tärkeää kirjata toiminnan kehittämisen kannalta. Tuloksiin (7.) kirjataan, kuinka tavoitteisiin on päästy, mikä oli nuorten kokemus hankkeen toteuttamisesta ja onnistumisesta. Loppuraportti ja/tai sen tiivistelmä (10.) lähetetään myös hankkeen muille yhteistyökumppaneille.

7 POHDINTA

Vaikka Suomi on jo vuonna 1991 allekirjoituksellaan sitoutunut noudattamaan lasten oikeuksia, ei ne vankien lasten kohdalla ole toteutuneet. Virallisten tutkimusten vähyys tai olemattomuus kertoo myös siitä, että vankeusrangaistusta suorittavien lapset ovat olleet vaiettu ryhmä. Mutta vankeus ei ole koskaan lapsen syy. Tätä asiaa on lähtenyt ajamaan kolmannen sektorin toimija, Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe- toiminta, keulahahmonaan päällikkö Tarja Sassi.

Vankeus on edelleen tabu ja sillä on ainoastaan negatiivinen kaiku. Vankeus perheessä tuo kohtuuttomia lisähaasteita jo ennestään vaikeaan tilanteeseen. Syrjinen lähipiirissä, lähiyhteisössä ja työyhteisössä on todellista. Rikollinen toiminta on yleisesti ollut lähipiirin ja lähiyhteisön ulkopuolella. Mutta vankeuden myötä, se voi olla tuomitsevin, tukemisen sijaan. Vasta viime vuosina lasten asemaan on alettu kiinnittämään enemmän huomiota eri toimijoiden selvitysten ja mietintöjen myötä. Opinnäytetyössä on pyritty pitämään positiivisuuteen tähtäävä näkökulma, vaikkakin vankien lasten ja perheiden kokemukset nostattavat tunteita. Työn yhteiskunnallista vastuuta ja ajankohtaisuutta tukee avoin kerronta perheiden kokemuksista. Sen avulla vankien lapset tuodaan näkyviksi.

Työn mielekkyyttä lisäsi se, että kohdennetulle arvioinnille on yhdistyksessä tarvetta. Sen tarpeellisuus on tiedostettu, mutta siihen perehtyminen on aikataulullisista syistä jäänyt. Käytetty ARTSI-arviointimalli on toimiva. Sen selkeys ja yleisilme miellyttivät. Koska malli on kaikkien järjestöjen käytettävissä, voi siitä muokata omiin tarpeisiin vastaavan. Ja vaikka tekemäni arviointikaavake on Tunnista kykyisi- hankkeelle suunnattu, on sen muokkaamineen eri toimintaa varten mahdollista.

Työni lähdemateriaali, vankeuden vaikutuksista, koostuu pääosin oletukseen miesvangeista, koska suurin osa vangeista on miehiä. Joitakin lähteitä ja tutkimuksia on koskien naisvankeja. Vankeuden vaikutus perheeseen on erilainen, äidin ollessa vangittuna. Silloin opinnäytetyö olisi täytynyt tehdä hyvinkin erilaisesta näkökulmasta. Yhdistyksen toimintaan ei asialla ole merkitystä.

Yllättäen rap-musiikki käytöstä työväliseen, nuorten parissa työskennellessä, nuorisotyössä ym. ei lähdemateriaalin löytäminen ollutkaan yksinkertaista. Joitakin projekteja ja hankkeita on ollut, mutta teoretiedon hakeminen oli vaikeaa. Haastetta toi myös se, että Tunnista kykysi -hankkeen focus ei ole valmiiden kappaleiden äänittämisessä, mikä monissa vastaavissa projekteissa oli. Toki toivottavaa se on, ja puitteet siihen on järjestetty. Painotus on omien ajatusten ja tunteiden sanoittaminen rapmusiikki keinoin. Ohjaajan tulee kannustaa nuoria syventämään sanoituksiaan. Jos nuori haluaisi kirjoittaa oman kappaleensa kesästä ja pyöräilystä. On syytä miettiä, onko kyse vain kesästä ja pyöräilystä. Vai liittyykö kesään jotain hyviä tai huonoja muistoja. Kuvaako pyöräileminen kiirettä, vaikeutta pysyä paikoillaan tai halua olla muualla. Syventämällä kappaletta saa nuori apua ajatusten julkittamiseen.

Plan Suomi on tuottanut oppaan rapmusiikki käytöstä, minkä koulut saivat tilata. Opas on tarkoitettu erityisesti yläkoulun musiikin ja äidinkielen opetukseen. Sain kuin sainkin oppaan sähköisen version itselleni, mikä antoi tukea omille havainnolleni, joita ohjaajana tein. Yksi oppaan tekijöistä, Elina Kannosto, on pitänyt biisityöpajoja Naulakallion erityiskoulussa ja hän kiinnitti huomiota sanoitusten tärkeyteen voimaantumisen ja itsensä ilmaisun kannalta. Opas kohderyhmältään vastasi parhaiten tarvettani sopivaksi lähdemateriaaliksi.

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

Työskentely yhdistyksen ohjaajana, vaatii perehtymisen aiheeseen. Ohjaajan tulee tietää minkälaisia ongelmia ja haasteita perheessä ja nuorella voi olla. Kohderyhmän ollessa hyvin spesifi, on yhdistyksen sisällä mietittävä, kuinka paljon ja millä vastuulla, hankkeeseen osallistuvat vapaaehtoistyöntekijät toimivat. Onko se nuoren edun mukaista ja onko se työntekijän edun mukaista?

On syytä miettiä, onko vapaaehtoisia työntekijöitä perehdytetty tarpeeksi. Tärkeimpiä asioita on esim. kuinka kohdataan vaikeassa tilanteessa elävä nuori,

kuinka paljon annan omia mielipiteitä kysymyksiin, tai kuinka paljon oma asenteeni vaikuttaa ilmapiiriin. Liian suuri vastuu ohjaajalle, jolla ei ole tarpeeksi kokemusta ja tietoa osallistuvista nuorista tai ohjaamisesta, ei ole kenenkään edun mukaista. Se voi olla jopa vahingollista nuorille ja ohjaajalle itselleen.

Arvioinnin rakentaminen perustui selkeästi yhdistyksen ja hankkeen tavoitteisiin. On eettisesti ja moraalisesti oikein saada nuorilta palautetta hankkeen onnistumisesta ja vaikutuksista, ettei arviot perustu ohjaajien näkemyksille. Tavoitteiden pilkkominen neljään teemaan, joita arviointikaavakkeessa käytin, auttaa selkeyttämään toimintaa. Teemoittelulla voidaan keskittää resursseja eri painopisteisiin tarpeiden mukaan.

Arviointikaavakkeen väittämät on pyritty pitämään positiivisuuteen tähtäävinä. Väittämät koskevat nuorten omia kokemuksia, tunteuksia ja oppimista, eikä vastauksista seuraa sanktioita. Arvioinnilla annetaan nuorille ääni, ja mahdollisuus olla mukana kehittämässä yhdistyksen toimintaa. Katson tämän lisäävän vastausten luotettavuutta.

Koin kysymysosoiden Opin ja Minusta tuntuu -väittämien tekemisen yllättävän haastaviksi. Pohdintaa tuottaa se, että antavatko väittämien vastaukset tarpeeksi tietoa, jotta voidaan määrittää kriteerien täyttymisen. Arviointikaavake täytyy testata tulevissa hankkeissa, jotta sen toimivuus pystytään todentamaan.

7.2 Kehittämisehdotukset

Arviointisuunnitelmaa tehdessä tuli mieleeni monia tapauksia ohjaajana toimiessa. Monet, vaikeuksien kautta voittoon hetket, niin omalla kuin nuorten kohdalla. Tunnista kykysi -hanke on rakennettu vailla malliohjetta. Muutamassa vuodessa se on rakentunut vakiintuneeksi toiminnaksi. Mutta mitä vakiintuneempaa, sen vastuullisempaa ohjauksen ja toiminnan täytyy olla. Ikähaarukka, 12–17-vuotiaat, on haasteellinen ja sitä tulisi pohtia tarkemmin. Ryhmän ohjaaminen ja yksilöllinen kohtaaminen on hyvinkin erilaista, jos kyseessä on 12-vuotias tai 17-vuotias.

Nuoren osallistujan intressit, haasteet ja kiinnostuksen kohteet, voivat erota hyvinkin paljon verrattuna täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevien nuorien. Eettisesti ja moraalisesti tulisi pohtia, palveleeko tämä toiminta nuorta osallistujaa vai olisiko alaikäraja syytä nostaa. Mielestäni 15–18-vuotiaat, olisi parempi ikähaarukka. Vaihtoehtoisesti, jos ryhmän ikähaarukka on entisellään, tulisi toiminnan olla selkeästi jaettu kahteen eri pienryhmään.

Ohjaajien määrä tulee suhteuttaa osallistuvien nuorten määrään ja ikähaarukkaan. Ohjaajien määrä tulee olla riittävä, erityisesti hankkeen alkuvaiheessa, kun nuoret työstävät sanoituksiaan, jotta yksilöllinen ohjaaminen ja kohtaaminen toteutuisi. Tapaamiskerroilla voi joutua kohtaamaan tilanteita, joihin ei ole voinut varautua.

Esimerkiksi,

- Nuori saattaa oireilla vanhemman vankeudesta johtuen hyvinkin voimakkaasti, mikä näkyy hänen käyttäytymisessään tai puheissaan.
- Nuori saattaa tulla tapaamiseen päihtyneenä.
- Nuori saattaa kirjoittamassaan tekstissä paljastaa, ehkä ensimmäistä kertaa, hyvinkin rankkoja kokemuksia elämästään.

Tapaamiskerroilla tulee olla ohjausvastuussa kokenut ohjaaja. Vastuuohjaajan tehtäviin kuuluu puuttua, jos nuoren tilanne huolestuttaa. Ohjaajan tulee keskustella nuoren kanssa heti ja miettiä hänen kanssa yhdessä tilannettaan. Ohjaaja ei anna valmiita toimintaehdotuksia tai vastauksia. Keskusteluilla ohjataan nuorta pohtimaan tilannettaan ja vaihtoehtoja ongelmien ratkaisemiseksi. Nuorta voidaan kannustaa ottamaan yhteyttä eri ammatillisiin tahoihin. Tunnista kykysihanke on nuorille vapaa-ajan toimintaa, joten emme tee viranomaisyhteistyötä. Siihen ei ole tarvettakaan.

Päihtyneenä ei hankkeeseen voi osallistua, joten vastuuohjaajan tulee hoitaa tilanne sen vaatimalla tavalla. Nuori joutuu poistua siltä tapaamiskerralta. Ohjaajan tulee pohtia, onko silloin hyvä aika keskustella nuoren päihteidenkäytöstä, vai kenties ennen seuraavaa tapaamiskertaa, kun hän ei ole päihtynyt.

Teksteissä nuori saattaa paljastaa hyvinkin herkkiä, ahdistavia tai rankkoja kokemuksiaan. Ongelmiin juuttumisen sijasta, annetaan positiivista palautetta avoimuudesta. Teksti voidaan muokata ohjaajan avustuksella. Mietitään esimerkiksi synonyymeja, riimipareja ja kiertoilmaisuja, jolloin teksti ei ole kuin avoin päiväkirja. Tekstin esittäminen muille, saattaa silloin helpottaa.

Vastuuohjaaja kokoaa Trelloon lyhyen tekstin tapaamiskerran kulusta, työvaiheista, onnistumisista ja havaituista ongelmista, kaikkien ohjaajien nähtäville.

Perehtyminen arviointiin, yhdistyksen näkökulmasta, tuo apua toiminnan kehittämiseksi ja ohjaajien perehdyttämiseksi. Jatkossa arviointikaavaketta voi muokata tulevan draama-työpajan tarpeita vastaavaksi. Yhdistyksen toiminnan laajentuessa muun muassa eri kaupunkeihin, on tärkeää kerätä palaute. Arviointikaavake voidaan muokata myös niin, että ohjaajilta saadaan heidän palaute ja kehittämisideoita.

LÄHTEET

- Aalto-Kallio, M., Saikkonen, P. & Koskinen-Ollonqvist, P. (2009). *Arvioinnin kartalla, matka teoriasta käytäntöön*. Pori: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Aaltonen, S., Berg P. & Ikäheimo S. (2015). *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. (2. p.) Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto
- A-klinikkasäätiö. Tietopuu. Arvioinnin näkökulmia ja lähestymistapoja. Saatavilla 1.3.2018 https://keskuststo.a-klinikka.fi/tietopuu/arviointi/arvioinnin_nakokulmia_ja_lahestymistapoja
- Alli Paasikiven säätiö (2016). Apurahakäytännöt. Saatavilla 4.5.2018 <http://www.allipaasikivensaatio.com/etusivu/apurahaohjeet>
- Alli Paasikiven säätiö. Säätiön taustaa. Saatavilla 21.3.2018 <http://www.allipaasikivensaatio.com/saatio/saation-taustaa>
- Aseman lapset ry. Friends-koulutus. Saatavilla 1.3.2018 <http://www.asemanlapset.fi/fi/toimintamuotomme/friends>
- Atjonen, P. (2007). *Hyvä, paha arviointi*. Helsinki: Tammi.
- Children of Prisoners. Children of Prisoners, Interventions & Mitigations to Strengthen Mental Health, Coping-project. Saatavilla 4.3.2018 <http://childrenofprisoners.eu/coping-project-final-report/>
- From, K. & Koppinen, M-L. (2012). *Menossa mukana, Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen*. Jyväskylä: Ps-kustannus, Opetus 2000.
- Haglestam, C. & Haapasalo, J. (2008). Lasten ja nuorten rikollisuus. Teoksessa Santtila, P. & Weizman-Henelius, G. (toim.), *Oikeuspsykologia* (s. 43-44, 376-380). Porvoo: Suomen psykologiliitto ry.
- Hedin, U-C. (2000). *Fångarnas föräldraskap – En utvärdering av föräldrautbildningen inom kriminalvården*. Göteborg: Kriminalvårdens forskningskommitte.
- Henriksson M., Linnolahti O. & Harju H. (2015). *ARTSI-projektissa kehitetty itsearviointimalli ja työkalut arviointiin*. Kuntoutussäätiö. Helsinki: Unigrafia Oy.

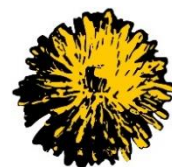
- Hyttinen, N. (2006). *Arviointi avuksi projektityöhön*. Helsinki: Sininauhaliitto ARVI-projekti.
- Hyväri, S. & Nylund, M. (2010). Kansalaislähtöinen auttaminen ja keskinäinen tuki. Teoksessa Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.). *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla* (s. 19, 32-35). Helsinki: Tammi.
- Jantunen, E. (2010). Vertaistuki masentuneiden osallisuuden vahvistajana. Teoksessa Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.). *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla* (s. 87, 91). Helsinki: Tammi.
- Kannosto, E. & Santavuori, M. (2007). *Turpa auki, sanat on meidän oikeus*. Plan Suomi. Verkkojulkaisu.
- Karsikas, V. (2003). *Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintöjä* (Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003). Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Kaurala, M. (2009). *Mitä kuuluu vangin läheisille? Sosiaalisen tilanteen kartoitus* (Kriminaalihuollon tukisäätiö monisteita 3/2009). Saatavilla <http://www.krits.fi/fin/julkaisut/raportit/>
- Kemppinen, P. (2000). *Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt*. Vantaa: Kustannusvalmennus P. & K. Oy.
- Kriminaalihuollon tukisäätiö. Ehjä perhe- toiminta. Saatavilla 26.2.2018. http://www.krits.fi/fin/palvelut/ehja_perhe_toiminta/
- Kuntoutussäätiö. ARTSI. Saatavilla 12.6.2018. <http://hankkeet.kuntoutussaatio.fi/artsi/palautteen-kerääminen/>
- L 767/2005. Vankeuslaki. Saatavilla 16.7. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#L13>
- Lehmusvaara, L. (2015). Portti vapauteen. Vanhemman vankeuden aiheuttamat haitat lapselle. Saatavilla 1.5.2018 http://www.porttivapauteen.fi/tieto/tietopankki/3195/vanhemman_vankeuden_aiheuttamat_haitat_lapselle
- Lindberg, A. (2013). *Eväitä arviointiin sosiaali- ja terveysjärjestöissä*. Saatavilla <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/kirjat/ev%C3%A4it%C3%A4-arviointiin-sosiaali-ja-terveysj%C3%A4rjest%C3%B6iss%C3%A4>

- Plan international (2010). Itse tehty rap voi suojata syrjäytymiseltä. Saatavilla 14.4.2018 <https://plan.fi/itse-tehty-rap-voi-suojata-syrjaytymiselta>
- Portti vapauteen. Läheistyön verkosto tapaaminen. Saatavilla 20.2.2018 http://www.porttivapauteen.fi/ammattilaiset/ajankohtaista/3140/laheistyön_verkosto_keskittyi_tapaamisessaan_lapseen
- Portti vapauteen. Päihteet, mielenterveys ja vankeus. Saatavilla 4.3.2018 http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2487/paihteet_mielenterveys_ja_vankeus
- Raninen, J. (2013). *Isänä vankilassa, vanhemmuus vankilassa ja sen vaikutukset lapseen*. Mediapinta.
- Raninen, J. (2015). Puheenjohtaja. Henkilökohtainen tiedoksianto 10.1.2015. Helsinki.
- Rikosseuraamusvirasto (2013). Lapsi- ja perhetyön periaatteet. Saatavilla 7.5.2018 <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/muitajulkaisuja.html>
- Rikosseuraamusvirasto. Tilastoja 2017. Saatavilla 6.5.2018 <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot.html>
- Rikosseuraamusvirasto. Työryhmän mietintö. Naiset näkyviksi. Rikosseuraamusvirasto julkaisu 3/2008. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/risenjulkaisusarja/naisetnakyviksi.html>
- Robson, C. (2001). *Käytännön arvioinnin perusteet*. Helsinki: Tammi
- Ryynänen, H. & Suomela, M. (2011). *Lähelle. Selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä* (Kriminaalihuollon tukisäätiön raporteja 1/2011). Helsinki: Multiprint Oy.
- Rämö, K. (2011). *Linna vaikuttaa niin moneen ihmiseen. Vanhemman vankeusrangaistuksen merkitys lapselle* (Pro gradu- tutkielma, Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö). Saatavilla <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21494>
- Stiftelsen 7:nde Mars Fonden. Saatavilla 8.5.2018 <http://sjundemars.fi>
- Voikukkalapset ry. Hankkeet. Saatavilla 4.8.2018 <http://voikukkalapset.fi/toimintamme/hankkeet/>
- Voikukkalapset ry. Julkaisut. Saatavilla 26.4.2018 <http://voikukkalapset.fi/julkaisut/>

Voikukkalapset ry. Toimintamme. Saatavilla 23.4.2018 <http://voikukkalapset.fi/toimintamme/>

Voikukkalapset ry. Yhdistyksestä. Saatavilla 24.4.2018 <http://voikukkalapset.fi/>

LIITE 1 TUNNISTA KYKYSI- HANKKEEN ARVIOINTI
TUNNISTA KYKYSI- HANKKEEN ARVIOINTI

VOIKUKKA
LAPSETRY

1. Mistä sait tietää ryhmästä?

- Kuulin tuttavalta
 Yhdistyksen omilta sivuilta
 Muualta internetistä, mistä? _____
 Jostain muualta, mistä? _____

2. Ympäristö:

	1=Täysin eri mieltä	2=Jokseenkin eri mieltä	3=Jokseenkin samaa mieltä	4=Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Tapaamispaikka oli hyvä ja toimiva					
Ryhmä oli sopivan kokoinen					
Tutustumiskäynnit olivat hyödyllisiä					
Olen mielelläni tullut tapaamisiin					
Tapaamisia oli riittävästi.					
Ryhmän kokoontumisväli oli sopiva					
Ryhmä vastasi odotuksiani.					
Kellonaika oli sopiva					
Äänitykset studiolla vastasi odotuksiani					

3. Kommentteja, toiveita, ehdotuksia?

4. Ohjaus ja muut nuoret:

	1=Täysin eri mieltä	2=Jokseenkin eri mieltä	3=Jokseenkin samaa mieltä	4=Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Ryhmäkertojen sisältö oli hyvin suunniteltu.					
Toiminta oli mielekästä					
Sain kannustavaa palautetta					
Tapaamisissa oli positiivinen fiilis					
Sain ohjaajilta tarpeeksi henkilökohtaista opastusta					
Kokemusasiantuntijan puheenvuoro oli hyödyllinen					
Sain uusia ystäviä					
Sain kannustavaa palautetta muilta nuorilta					
Annoin kannustavaa palautetta muille					

5. Kommentteja, palautetta, ehdotuksia?

6. Opin:

	1=Täysin eri mieltä	2=Jokseenkin eri mieltä	3=Jokseenkin samaa mieltä	4=Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Uutta rap-musiikin tekemisestä					
Uutta sanoitusten tekemisestä					
Kirjoittamaan ajatuksiani					
Kirjoittamaan tunteista/tunnetiloista					
Ilmaisemaan mielipiteitäni					
Jatkan biisien kirjoittamista					

7. Minusta tuntuu:

	1=Täysin eri mieltä	2=Jokseenkin eri mieltä	3=Jokseenkin samaa mieltä	4=Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Tunsin itseni tärkeäksi					
Mielipidettäni kuunneltiin					
Ideoitani arvostettiin					
Sain kannustusta					
Sain rohkeutta esiintymiseen					

8. Päällimmäiset fiilikset?

9. Mitä voisimme tehdä toisin? Ehdotuksia?

10. Kannattiko ryhmään osallistuminen?

☐ Ei 	☐ No-jaa 	☐ Joo 	☐ Ehdottomasti
--	--	--	--

11. Muut terkut, loppuriimit?

KIITOS!

LIITE 2 TUNNISTA KYKYSI- HANKKEEN ARVIOINTI NUORILLE
TUNNISTA KYKYSI- HANKKEEN ARVIOINTI NUORILLE

VOIKUKKA
LAPSETRY

1. Mistä sait tietää ryhmästä?

- Kuulin frendiltä
 Yhdistyksen omilta sivuilta
 Muualta internetistä, mistä? _____
 Jostain muualta, mistä? _____

2. Ympäristö:

	1= EI TOD	2= EI IHA	3= SEMISTI	4= TODELLAKI	Paha sanoo
Kokoontumismesta oli jees					
Ryhmässä oli tarpeeks porukkaa					
Visiitit eri mestoihin oli hyödyllisii					
On ollu siistii tulla tapaamisiin					
Tapaamisia oli tarpeeks					
Tapaamisii oli tarpeeks usein					
Ryhmä oli sitä mitä olin kelaillu					
Kellonaika sopi meitsille					
Purkittaminen studiolla oli sitä mitä kela- sin					

3. Heitä pari kommenttii , toivetta tai ehdotusta mitä tuli mieleen?

4. Ohjaus ja muut nuoret:

	1= EI TOD	2= EI IHA	3= SEMISTI	4= TODELLAKI	Paha sanoo
Ohjaajat oli selkeesti suunniteltu mitä tapaamisista tapahtuu					
Toiminta tapaamisissa oli siistii					
Sain jengiltä hyvii idiksii					
Tapaamisissa oli hyvä meininki					
Ohjaajat ehti jeesaa mua tarpeeks					
Kokemusasiantuntijan puheenvuoro pisti miettii asioita					
Sain uusia frendejä					
Muut nuoret tsemppas mua					
Annoin kommentteja ja tsemppasin muita					

5. Kommentteja, palautetta, ehdotuksii?

6. Opin:

	1= EI TOD	2= EI IHA	3= SEMISTI	4= TODELLAKI	Paha sanoo
Uutta rapmusan duunaamisesta					
Uutta lyriikoiden duunaamisesta					
Skriivaa mitä kelailen					
Skriivaa omista fiiliksistä					
Kertoo oman mielipiteen					
Jatkan biisien duunaamista					

7. Minusta tuntuu:

	1= EI TOD	2= EI IHA	3= SEMISTI	4= TODELLAKI	Paha sanoo
Tuntu et meitsi on tärkeä					
Jengi kuunteli mun mielipiteitä					
Muut diggas meitsin ideoista					
Tuntu et jengi tsemppas mua					
Enää ei jännitä niin paljo ku esiintyy					

8. Päällimmäiset fiilikset?

9. Kerro SÄ mitä me voitais ens kerralla tehdä erilailla?

10. Kantsiko tulla messiin?

☐ Ei 	☐ No-jaa 	☐ Joo 	☐ Ehdottomasti
--	--	--	--

11. Muut terkut, loppuriimit?

KIITTI!

LIITE 3 LOPPURAPORTTI

LOPPURAPORTTI

1. HANKKEEN PERUSTIEDOT	
Hankkeen nimi	
Toiminta	
Aloituspäivämäärä	
Päätymispäivämäärä	

2.HANKKEEN TOTEUTTAJAN TIEDOT	
Toteuttaja	
Vastuhenkilö	
Sähköposti	
Puhelin	

3. HANKKEEN LÄHTÖKOHTA, TAVOITTEET JA KOHDERYHMÄ

4. HANKKEEN TOTEUTUS JA YHTEISTYÖ

5. HANKKEEN JULKISUUS JA TIEDOTTAMINEN

6. HAVAITUT ONGELMAT

7. TULOKSET

8. TOIMINNAN JATKUVUUS

9. RAHOITUS

- Tulot ja menot eriteltyinä

TIIVISTELMÄ